

Eugen Preda, principalul mentor al școlii moderne de jurnalism de radio

Dr. Carmen IONESCU

Manager Agenția de Presă RADOR Radio România

*Opiniile exprimate în cuprinsul lucrării de față aparțin autorului și
nu reprezintă poziții ale Guvernului României.*

***Proiect finanțat cu sprijinul Secretariatului General al Guvernului prin
Serviciul Dezvoltare Comunitară***

Mulțumiri,

Studiul acesta nu ar fi fost posibil fără sprijinul mai multor departamente ale Radio România: Resurse Umane, Pregătire Profesională, Arhiva Scrisă, Biblioteca, Agenția de Presă RADOR – Istorie Orală și Documentare. Pentru inițierea acestui proiect, pentru punerea la dispoziție a mii de pagini de documente, pentru sprijinul logistic, le mulțumesc colegilor mei Adriana Burlacu, Eduard Nicolau, Elena Albu, Cristina Ghiță, Rafael Vieru, Daniela Chifu, Cristina Ionescu, Răzvan Moceanu, Silvia Iliescu, Alexandru Balaci, Raluca Coman, Mariana Drăgoi. Mulțumesc, de asemenea, Comisiei de Evaluare pentru răbdarea de a parcurge această monografie de istoria presei și pentru relevanța sugestiilor formulate. Sunt recunoscătoare, de asemenea, pentru tot ceea ce am învățat de la profesioniștii deosebiți pe care i-a avut și îi are Radio România, ca și față de toți colegii mei de la RADOR.

Carmen Ionescu

Eugen Preda, principalul mentor al școlii moderne de jurnalism de radio

Dr. Carmen IONESCU

Manager Agenția de Presă RADOR Radio România

Introducere

Eugen Preda este cel mai cunoscut director general al Societății Române de Radiodifuziune (SRR) din perioada postcomunistă. El a transformat postul public, care reprezentase în perioada comunistă, alături de televiziune, un vector de propagandă, dominat de cenzură, într-o instituție media respectată, ale cărei valori centrale au devenit libertatea de exprimare și de conștiință. În Radio¹, Eugen Preda a devenit o legendă la începutul anilor '90, în timpul vieții. Cu toate acestea, multe lucruri importante despre misiunea radiofonică și activitatea sa editorială au rămas într-un nemeritat con de umbră. Preocuparea pentru redactarea de texte care îi sunt dedicate a fost limitată. Jurnaliștii de radio pun bijuterii minunate în undă, dar efemere, care dispar la următorul breaking news. Există o emisiune realizată de colegul nostru, Dragoș Ciocârlan, realizator la Radio România Actualități² (27 iulie 2001, ora 18:03), două documentare³, mai multe materiale de istorie orală⁴ ale Agenției de Presă RADOR și câteva scurte articole în *Revista Radio România*, ca și în alte ziare ale epocii.

Din acest motiv, am răspuns provocării de a redacta acest proiect, care poate umple un gol din istoria presei românești și a Radioului public, în mod special.

¹ Substantivul „Radio” va fi scris cu majusculă pe parcursul lucrării atunci când înlocuiește sintagmele consacrate pentru denumirea instituției, „Radio România”, „Radiodifuziunea Română” și „Societatea Română de Radiodifuziune”.

² <http://27iulie2000.blogspot.com/> (consultat la 17 august 2024).

³ <https://www.rador.ro/2017/07/27/portret-eugen-preda-parintele-radioului-modern/> (consultat la 17 august 2024) ; <https://www.rador.ro/2022/09/29/o-figura-legendara-a-audiovizualului-romanesc-eugen-preda/> (consultat la 17 august 2024).

⁴ <https://www.rador.ro/2014/09/30/eugen-preda-ziarist-cu-un-loc-de-cinste-in-istoria-presei-romanesti/> (consultat la 18 august 2024).

Eugen Preda a avut un parcurs marcat de lumini și umbre, care va fi detaliat în acest studiu, dar rămâne un reper important în istoria profesiei, prin viziunea sa extraordinară și puterea de a fi un mentor pentru generații întregi de jurnaliști. El are meritul de a fi coordonat Radioul astfel încât să lase în urmă cenzura anilor grei de comunism și de a-l fi sincronizat cu realitățile europene și mondiale ale timpului său.

Am început această cercetare cu multă emoție – este dificil să refaci parcursul unei legende - și foarte conștientă de responsabilitatea imensă pe care mi-o asum. Vor fi, cu siguranță, critici și sugestii pentru îmbunătățirea acestui text. Le răspund, încă de pe acum, că lucrarea nu este nici pe departe perfectă, dar este onestă și documentată, atât cât a fost posibil raportat la timpul scurt alocat redactării. Ea se dorește a fi doar o primă parte a unui proiect mai amplu, care poate și trebuie să fie îmbogățit cu mărturiile unor personalități care l-au cunoscut pe Eugen Preda, cu un corpus suplimentar alcătuit din documente aflate la Arhivele Militare, la CNSAS, și cu o secțiune multimedia.

Corpusul de studiu actual este alcătuit din documente gestionate de Arhiva Scrisă, Biblioteca, Documentarea, Istoria Orală și Serviciul Resurse Umane ale Radio România.

Am consultat *Revista Radio România* (inițial denumită *Panoramic Radio-Tv*), colecțiile anilor 1990, 1991, 1992, 1993, 1994 și 2000. Totodată, am parcurs colecția *Decizii*, anul 1990 (opt volume), *Raportul Consiliului de Administrație al Radiodifuziunii Române pentru perioada 1990-1994*, iulie 1994 (publicație internă), *Anul 1990. Minute, procese verbale ale ședințelor Consiliului de Conducere și ale Colegiului de Programe, DRPSGR 1990 - Procese verbale* (Direcția Relații cu Publicul – Secretariat General Radio), transcrierile interviurilor acordate de Eugen Preda Secției Istorie Orală a SRR (casete C217-C225), precum și șase dintre cărțile scrise de Eugen Preda (autor sau coautor) și aflate în Biblioteca SRR - *Dosarul Berlin-Vest*, Editura Politică, București, 1961, *Transmitem de la O.N.U.*, Editura Politică, București, 1962, *Dialog cu trei continente. Relațiile României cu țările în curs de dezvoltare*, Editura Politică, 1965 (coautor Cristian Popișteanu), *Cinci coloane pe-a-ntâia. Considerațiuni asupra mijloacelor de informare din țările occidentale*, Editura Politică, 1968 (coautor H. Dona), *Bye Bye Mogadiscio*, Editura Alfa, București, 1969 (coautor Sorin Gugonea), *Săritura*

de piscă, Editura Militară, 1976, *Miza petrolului în vâltoarea războiului*, Editura Militară, 1983. Cantitativ, corpusul de studiu conține peste 8500 pagini.

Lucrarea de față este o monografie de istoria presei, care se înscrie în această axă de cercetare. Delimitând în timp, ea se referă cu precădere la anii 1990-1994, perioada în care Eugen Preda a condus Radio România, dar are trimiteri și spre alte spații temporale care pot lămurii problematica de față.

Întreaga Europă de Est a traversat la sfârșitul secolului XX evenimente politice și transformări economice care au modificat radical situația de pe continent și au condus la transformarea instituțiilor existente. Căderea Zidului Berlinului, în noiembrie 1989, a avut un efect de domino și a accelerat eliminarea regimurilor comuniste autoritare din Republica Democrată Germană, Polonia, Ungaria, Cehoslovacia, Bulgaria și România. Fostele țări satelit ale Uniunii Sovietice s-au reorientat imediat spre structurile occidentale, trecând la economia de piață și adoptând principiile democratice, dintre care, poate cele mai importante, au fost apărarea drepturilor omului și a libertății de exprimare.

În acest text voi folosi conceptele „cenzură”, „decomunizare” și „democratizare”, după cum urmează: „Cenzura este actul oricărei entități politice, religioase, militare ori administrative de a condiționa exprimarea/difuzarea de informații, opinii, idei – în sens mai larg, creații intelectuale – pe care publicul are dreptul să le cunoască, în funcție de valorile pe care acesta înțelege să le protejeze la un moment dat”⁵. Profesorul Marian Petcu înțelege prin „a condiționa”, „revendicarea dreptului de a examina/controla și de a interzice informații, produse intelectuale și artistice, integral ori parțial, ca formă și/sau conținut, pentru perioade de timp, determinate sau nu, sub diferite sancțiuni”⁶.

În timpul comunismului, putem vorbi despre instituționalizarea cenzurii la toate nivelurile, statul exercitându-și dreptul de monopol, care nu putea fi spart decât prin acceptarea regulilor acestuia. Din punct de vedere temporal, al exercitării acțiunii de coerciție, putem vorbi despre cenzura *preventivă* (anterioară) și cenzura *a posteriori*⁷. Având în vedere mediul de difuzare a informației, la radio s-a exercitat cenzura

⁵ Marian Petcu (coordonator), *Cenzura în spațiul cultural românesc*, Editura comunicare.ro, București, 2005, p. 10.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*.

preventivă: „Dispozitivul sancționator în cazul cenzurii în aval a fost compus din avertisment, suspendare și suprimare, fiind aplicat în cascadă, în ordinea amintită”⁸.

Revoluția din decembrie 1989 a determinat eliminarea cenzurii și propagandei comuniste, iar Radio România a intrat într-o nouă etapă de dezvoltare⁹. Chiar dacă mass-media se confruntau cu multe probleme cauzate de modul de prezentare a informațiilor, de credibilitate, rolul lor în 1990 a fost relevant, după cum analizează cercetătorul Peter Gross: „Ele au reușit, pe timpul primului an încă revoluționar, urmând căderii regimului, să ofere oamenilor, pentru prima dată din anii ‘30, alternative mass-media indigene. Ele au contribuit direct la înființarea și evoluția societății civile și a partidelor politice, fiind locul de manifestare pentru diferite opinii și polemici”¹⁰.

Decomunizarea României datorează mult jurnalismului, după cum remarca la o prezentare de carte, făcută la Târgul de carte Gaudeamus și preluată de Agenția de presă RADOR Radio România, profesorul Marian Petcu¹¹, la 18 noiembrie 2020. Aceeași opinie a fost exprimată și de Alexandru Lăzescu, fost președinte al Televiziunii Române, într-un interviu acordat revistei *România Literară*, în anul 2019, unde a afirmat că, până în 1996, spațiul public a fost dominat de câteva teme, dintre care cea mai importantă a fost cea legată de drumul pe care va merge România, spre Est, Vest sau va staționa într-o zonă gri, iar alte subiecte, extrem de importante, au privit decomunizarea, colaborarea cu Securitatea, reglarea raporturilor cu trecutul comunist: „Sigur că nu numai presa a avut un rol esențial în ceea ce s-a întâmplat ulterior în această privință, dar cred că presa a fost acolo, a fost *în* acele teme, iar rolul ei nu poate fi nicidecum subestimat”¹².

Democrația nu poate fi teoretizată științific cu ușurință. Václav Havel (fost președinte al Cehiei) recunoștea că, la sfârșitul anilor ‘80, disidenții cehoslovaci au fost

⁸ *Ibidem*, p. 11.

⁹ Carmen Ionescu, *Societatea Română de Radiodifuziune – 30 de ani de istorie recentă*, p. 373, în Marian Petcu (coordonator), *Mass media din România după 30 de ani*, Editura Tritonic, București, 2020.

¹⁰ Peter Gross, *Colosul cu picioare de lut*, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 87.

¹¹ <https://www.rador.ro/2020/11/18/mass-media-din-romania-dupa-30-de-ani-o-lucrare-de-referinta-pentru-istoria-presei-lansata-la-gaudeamus/> (consultat la 10 august 2024).

¹² <https://romanaliterara.com/2019/06/alexandru-lazescu-presa-romaneasca-romantism-postromantism-indecenta-si-declin/> (consultat la 10 august 2024).

dezamăgiți de sursele extrem de limitate, după ce au consultat literatura occidentală consacrată democratizării¹³.

Studiul fenomenului democratizării în perioada recentă a fost influențat de teoria lui Samuel P. Huntington privind „valurile democratizării”¹⁴. „Un val al democratizării” este definit ca „un grup de tranziții de la regimuri non-democratice la regimuri democratice, care au loc pe durata unei perioade specificate de timp și care depășesc numeric, în mod semnificativ, tranzițiile în direcția opusă care au loc în acea perioadă”¹⁵. În intervalul de timp respectiv, fenomenul democratizării se face simțit și prin apariția unor procese de liberalizare în cadrul unora dintre autocrațiile care nu se democratizează, precum și prin progrese în privința calității democrației, în regimurile democratice deja existente¹⁶.

Radio România este un fenomen al mass-media românești. Adorat de publicul său fidel, dar privit de departe de cei care îl consideră conservator, Radioul public se bucură de o încredere greu de depășit în rândul românilor¹⁷. Această încredere s-a construit cu dificultate după căderea regimului comunist din decembrie 1989, radioul și televiziunea publice fiind singurele de pe piața de profil care au avut dreptul de a exista în perioada comunistă. „Cu toate vicisitudinile politice și repetatele forme de cenzură care s-au abătut asupra Radio România după primul deceniu de libertate editorială,

¹³ Lucian-Dumitru Dîrdală, Universitatea „Mihail Kogălniceanu”, Iași, *Valurile democrației: potențialul teoretic al unei metafore*.

https://www.umk.ro/images/documente/publicatii/Buletin16/11_valurile_democratiei.pdf (consultat la 5 septembrie 2024).

¹⁴ Există trei valuri, potrivit lui Huntington : 1820 (extinderea sufragiului în rândul populației masculine din SUA) – 1922, generând 29 de democrații (1922 - extinderea fascismului în Italia; între 1922 și 1945 se manifestă un val invers, cauzat de ascensiunea fascismului și nazismului, care reduce democrațiile la 12); 1945-1962, generând 36 de democrații (cu manifestarea unui val invers între 1960-1975, determinat de ascensiunea comunismului, reducând democrațiile la 30); 1974 (Revoluția „Garoafelor Roșii” din Portugalia, lovitură militară care a produs trecerea la democrație – prezent (de la finalul Războiului Rece), generând 195 de democrații până în 2024).

https://www.umk.ro/images/documente/publicatii/Buletin16/11_valurile_democratiei.pdf (consultat la 5 septembrie 2024) ; <https://fr.wikipedia.org/wiki/D%C3%A9mocratie> (consultat la 5 septembrie 2024).

¹⁵ Samuel P. Huntington, *How countries democratize*, Political Science Quarterly, Oxford Academic, Oxford, vol. 106, nr. 4, 1991/1992, p. 15.

¹⁶ Larry Diamond, *Can the whole world become democratic? Democracy, development and international policies*, Paper 03-05, Center for the Study of Democracy, Universitatea California – Irvine, 2003, pp. 1-2.

¹⁷ Sondaj Gallup, 1992.

instituția nu a renunțat nici o clipă la a-și respecta menirea cultural-educatională și corecta informare față de public”¹⁸.

Artizanal renășterii Radio România a fost Eugen Preda, primul director general al instituției de după decembrie '89, rămas în memoria jurnaliștilor de radio drept o legendă. Crezul său: ”Orice știre bună sau rea trebuie să se audă mai întâi la radio”¹⁹.

Tranziția de la comunism la democrație poate părea simplă, după 34 de ani. Dar totul trebuia reconstruit, valorile în sfera publică erau răsturnate, iar implicațiile profunde. E relevant să inserăm aici o mărturisire a poetei Ana Blandiana, simbol al luptei anticomuniste: „În orice caz, după '89, cel puțin un an (teribilul an 1990!), cel mai greu pentru mine a fost să înțeleg că *libertatea cuvântului a diminuat importanța cuvântului!* Într-o libertate la care am visat tot timpul, în care poți să spui orice, nici pe departe ceea ce spun – deși este la fel de dramatic și spun lucruri la fel de adevărate –, nici pe departe nu mai are importanța pe care o avea înainte”²⁰.

Ieșirea din epoca propagandei și cenzurii și avansarea pe o piață media care se multiplica frenetic, în ritmul construirii democrației și a realizării decomunizării, a fost, probabil, cea mai mare provocare din istoria de aproape 100 de ani a postului public. Cum a fost posibilă reinventarea Radio România? În primul rând, prin conștientizare, prin insuflarea unei noi stări de spirit. Eugen Preda a reușit să le transmită, atât jurnaliștilor cu experiență, cât și celor mai tineri, flacăra pasiunii pentru exercitarea onestă și cu profesionalism a meseriei: „Îmi amintesc primele intrări în direct, interviurile luate în stradă, lumea care se remodela sub ochii noștri. (...) Nu știam ce va urma, dar Radioul devenise extrem de mobil, de incitant, de viu pentru noi, cei care eram realizatorii lui”²¹, mărturisirea Georgeta Adam, o cunoscută jurnalistă a Radio România, după 20 de ani de la evenimentele din decembrie.

Și, totuși, cine a fost Eugen Preda? Este întrebarea de la care pleacă această analiză.

¹⁸ Monica Ghiță-Stoica, *A fost odată la Radio (1928-1938)*, Editura Universității din București, București, 2023, p. 157.

¹⁹ Societatea Română de Radiodifuziune, *Raport al Consiliului de Administrație al Radiodifuziunii Române pentru perioada 1990-1994*, publicație internă, iulie 1994, p. 1.

²⁰ Ilie Rad, *Cenzura în România*, Editura Tribuna, Cluj Napoca, 2012, p. 30.

²¹ Georgeta Adam, *80 de ani de radiofonie în România*, p. 320, în *Studii și cercetări de Istorie a Presei*, volumul II, an II, Universitatea ”Petre Andrei” din Iași, Asociația Română de Istorie a Presei, Editura Junimea, Iași, 2009.

Eugen Preda – date biografice

Eugen Preda (nume inițial Ellie Glotter)²² s-a născut la 29 septembrie 1929, la Bacău, într-o familie de origine evreiască – tatăl Milu (28 ani), mama Sofia (22 ani)²³ -, și a murit pe 27 iulie 2000, la București, la Spitalul Filantropia. A fost căsătorit cu Aurora Irimescu Preda²⁴, decedată în 1980, de la care i-a rămas un copil născut în 1952, în București, și stabilit definitiv în Israel. În anii copilăriei sale, Bacăul adăpostea o comunitate evreiască numeroasă. În 1910 erau 8209 evrei, iar la recensământul din 1930 erau 9593, ceea ce însemna peste 30% din populația orașului²⁵.

Familia a decis însă să se mute la Galați, dar data relocării nu apare în documentele studiate. Din livretul militar și dintr-un interviu acordat Secției Istorie Orală Radio România²⁶ deducem că la 15 ani se afla în orașul dunărean. La finalul celui de-Al Doilea Război Mondial, existau probleme sociale grave pentru comunitatea evreilor, care încerca să revină la o viață normală după deportări și Holocaust. În timpul războiului, majoritatea evreilor a fost deposedată de bunuri, iar instituțiile lor de asistență au fost distruse²⁷.

Atras de cariera militară, la vârsta de doar 15 ani și 4 luni, Ellie Glotter s-a încorporat voluntar în armată, respectiv la divizia „Tudor Vladimirescu”²⁸, unde a activat

²² Decizia nr. 369.383/701 a Ministerului Afacerilor Interne Direcția Generală a Miliției din data de 18 august 1977: „În conformitate cu prevederile Decretului nr. 273 din 31 decembrie 1950, s-a admis cererea de schimbare a numelui și prenumelui cetățeanului Glotter Eli, domiciliat în București (...), fiul lui Milu și al Sofiei, născut în localitatea Bacău, la 29 septembrie 1929, urmând să poarte în viitor numele de PREDĂ și prenumele de EUGEN”. Arhiva Resurse Umane a Societății Române de Radiodifuziune (SRR).

²³ Certificat de naștere, seria N.m., nr. 908223, Arhiva Resurse Umane SRR.

²⁴ Certificat de căsătorie nr. 34121, din 16 septembrie 1955. Arhiva Resurse Umane SRR.

²⁵ Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”, <https://www.inshr-ew.ro/wp-content/uploads/2018/01/Bacau-revazut-ND.pdf> (consultat la 10 august 2024).

²⁶ Interviul cu Eugen Preda, realizat de Mariana Conovici, fost coordonator al Secției Istorie Orală a SRR, 16.03.1995, caseta C 217, document 1099, Arhiva de Istorie Orală SRR.

²⁷ http://www.edrc.ro/docs/docs/evreii/01_Introducere.pdf (consultat la 16 august 2024).

²⁸ Divizia „Tudor Vladimirescu” a fost creată de Stalin, la 15 noiembrie 1943, pe teritoriul URSS, ca structură militară a NKVD-ului sovietic. „Membrii Diviziei ‘Tudor Vladimirescu’ au luptat alături de armata sovietică în Transilvania, pe tot frontul vestic până în munții Tatra. Apoi divizia a fost folosită ca mijloc de propagandă și instrument pentru instalarea regimului comunist în țară. Era condusă de colonelul Nicolae Cambrea și locotenent-colonelul Iacob Teclu. În 1947 a fost transformată în Divizia 1 Blindată și, după

ca sergent²⁹. A rămas înrolat timp de doi ani, din februarie 1945 și până în ianuarie 1947³⁰, când a fost lăsat la vatră.

S-a întors, însă, în viața civilă pentru a-și continua studiile secundare superioare, la Liceul "Vasile Alecsandri" din Galați, iar, în numai doi ani, 1947-1948, a terminat toate cele patru clase de liceu. În 1948 îl găsim la Salva Vișeu, comandant de brigadă. În toamna aceluiași an, a reușit admiterea la Școala de Ofițeri Electrotehnici din București, unde nu a putut termina decât un an. S-a îmbolnăvit grav de plămâni și s-a întors acasă, la părinți, familia fiind la Galați. Convalescența a fost îndelungată, a durat 6 luni (august 1949 - martie 1950), iar, în acest interval de timp, părinții au decis să se mute la București.

Boala (TBC)³¹ i-a spulberat ambițiile militare, dar spiritul său întreprinzător și deschis l-a făcut să răspundă unei noi provocări. Astfel, fiind la București, s-a prezentat la Comisia de Control a Partidului Comunist, în care intrase în anul 1946, pentru a-și căuta dosarul pierdut³². Atunci i s-a propus să lucreze la Radio România.

transformări succesive, zece ani mai târziu a devenit Divizia 37 Mecanizată". www.rador.ro/2014/11/08/divizia-tudor-vladimirescu (consultat la 12 august 2024).

În această divizie au fost invitați să se înroleze ofițerii și soldații români căzuți prizonieri în tabăra sovietică, dar numai 9% dintre ei au acceptat: „Întrucât ofițerii români din lagărele sovietice se dovediseră reticenți la o astfel de inițiativă (o chestiune de onoare și demnitate, desigur, dar și o problemă care intra sub incidența prevederilor *Codului Justiției Militare*), factorii de decizie politico-militară de la Moscova fuseseră nevoiți să instruiască rapid 500 de sergenți, la Școala militară din Riazani, pentru a-i transforma, practic peste noapte, în locotenenți de infanterie, artilerie și transmisiuni, în măsură să comande efectivele militare ale diviziei care urmau să fie aruncate în luptă în ofensiva din primăvara anului 1944". www.istoriesicivilizatie.ro/tudor-vladimirescu-o-divizie-pentru-linistea-comunistilor-romani (consultat la 12 august 2024).

²⁹ Declarație Glotter Eli pentru obținerea carnetului de muncă, februarie 1961, Arhiva Resurse Umane SRR.

³⁰ Livret militar seria Md. Nr. 031054. Încorporat de C.M.R. Galați la 02.1945. Arhiva Resurse Umane SRR.

³¹ Policlinica Radio, Aviz medical pentru direcția cadrelor, nr. 849, 16.09.1952. Arhiva Resurse Umane SRR.

³² Extras din interviul cu Eugen Preda, realizat de Mariana Conovici, 16.03.1995, caseta C 217, document 1099, Arhiva de Istorie Orală SRR: „Intrasem în PCR încă din 1946 și am constatat că mi se pierduse dosarul. M-am dus să fac scandal la Comisia de Control a partidului și acolo am fost întrebat: „Dar cu ce te ocupi dumneata acum?” Am spus: „Păi, nu mă ocup cu nimic, vreau să intru să lucrez undeva până în toamnă” - că în toamnă urma să mă prezint și eu la facultate, să-mi dau examenul de intrare. Și mi s-a spus: „N-ai vrea să te duci la Radio, că noi avem nevoie de tineri la Radio!” Am spus: „Bine, am să mă duc!” Și m-am dus și am vorbit cu Iosif Ardeleanu, care era directorul Direcției Politice a Radiojurnalului, așa se chema atunci. Era prin data de 13 sau 14 martie și m-a întrebat dacă am vreo idee despre activitatea care se desfășoară la Radio. I-am spus că n-am nici o idee, decât că ascultam și eu Radioul din când în când. Și mi-a explicat că au nevoie de ziarști și m-a întrebat în ce aș vrea să mă specializez: în politică externă sau în politică internă. Desigur că pe mine m-ar fi atras politica externă, însă aveam o

A devenit angajatul Radiodifuziunii Române la 17 martie 1950³³, primul loc de muncă fiind de jurnalist la Redacția de Actualități Politice. În luna mai a aceluiași an, a trecut la Secția Externă și, după nici o lună, a fost transferat la Secția Sârbă³⁴. În scurt timp, a devenit redactor-șef adjunct³⁵ la Redacția Emisiunilor Politice Interne, funcție pe care a deținut-o între anii 1953 și 1957, când s-a produs o nouă răsturnare majoră în viața sa, fiind destituit din funcție³⁶. S-a transferat la Redacția Emisiunilor pentru Străinătate a Radiodifuziunii Române, unde a devenit din nou, rapid, șef de secție (1958-1965).

Au fost ani în care s-a perfecționat ca jurnalist și comentator și a luat contact cu actualitatea mondială. A fost trimis cu succes la Conferința asiatică de la Geneva, în

mulțime de prejudecăți și erau vagi elemente care să-mi sugereze că ar fi o pretenție absurdă: nu știam limbi străine. Nu aveam nici o experiență în domeniul...

Reporter : Dar de ce v-ar fi atras politica externă ?

Eugen Preda: Pentru că, în general, în timpul anterior am urmărit evenimentele internaționale. Și mi se părea că asta ar fi fost o cale mai sigură de a putea ajunge gazetar. Însă, i-am spus până la urmă, că aș dori să fiu reporter de politică internă. Și mi-a spus că completez fișa de cadre. În ziua de 16 i-am dat telefon și mi-a spus că de a doua zi pot să vii la lucru. Asta era pe prima mea legitimație: ziua de 17, ziua când am intrat în Radio”.

³³ Nota 40401 a Direcției Radiojurnalelor către Direcția Cadrelor, Serviciul Evidența Personalului, din 18 martie 1950: „Vă înștiințăm că tov. Glotter Eli, fiind repartizat de Serviciul Cadre Profesionale, s-a prezentat la post în ziua de 17.III.1950 și a fost destinat redactor la localul din str. Al. Popov nr. 60”. Arhiva Resurse Umane SRR.

³⁴ Extras din interviul cu Eugen Preda, realizat de Mariana Conovici, 16.03.1995, caseta C 217, document 1099, Arhiva de Istorie Orală SRR: „Am intrat la Secția Internă, însă am avut șansa să dau peste un coleg de-al meu, care între timp a murit, se numea Iulian Fițig, care era un băiat mai cult, cânta la pian și care se ocupa de cei nou veniți. Deși era de aceeași vârstă cu mine, aș putea spune că a fost primul om de la care am învățat cum se fac știrile. Așa am lucrat la Secția Internă din martie... până în mai, când s-a ivit ocazia să pot trece la Secția Externă. [...] Șeful secției era un băiat... se numea Petre Macovescu și care era puțin cam distrat. Adică era cu radio dat tare, asculta muzică simfonică, dirija în timpul ăsta și se ocupa și de știri și de alte cronici care se făceau. Însă era un tip care știa meserie. Așa că al doilea profesor al meu a fost Petre Macovescu. Însă am stat foarte puțin la Secția Externă. Pentru că, dacă-mi aduc bine aminte, chiar la sfârșitul lunii mai am fost trecut la Secția Sârbă. Deși nu știam nici un cuvânt în limba sârbă, însă era o secție care avea un caracter special. Era secția care se ocupa de campania anti-titoistă [...]”. „Însă șansa vieții mele a fost că în noiembrie 1952 s-a schimbat conducerea. Adică a venit Dona. Henri Dona. A venit în calitate de redactor-șef. El fusese... era un ziarist sută-n sută, desăvârșit. Și un om care nu și-a adus prietenii, ci a căutat dintre tineri să ridice oameni. El era groaza noastră, că el ieșea pe coridor să se ducă la lavabou și dacă te întâlnea începea să spună: “Măi, ia spune-mi mie, cum se numește ziarul Partidului Comunist din Olanda?” Bineînțeles că nu știai. Sau care era capitala Hondurasului. Și el zicea: “Bine, du-te și te documentează și vino și spune-mi!” Te duceai la Documentare, începeai să cauți până când găseai. Apoi veneai și-i spuneai și apoi el îți replica: “Da, parcă așa îi spune”. Și spuneai greșit pronunția. [...] Cert este că el a avut o mare influență, atât asupra mea, cât și asupra celorlalți. Adică gazetăria radiofonică în sensul modern a început odată cu dânsul”.

³⁵ Decizia 439/1953, numit începând cu data de 5 iunie 1953. Arhiva Resurse Umane SRR.

³⁶ Nota Direcției Generale a Radiodifuziunii de pe lângă Consiliul de Miniștri, Serviciul Cadre, 24 iulie 1957: „Vă facem cunoscut că prin Decizia nr. 159 din 20 iulie 1957 ați fost eliberat din funcția de redactor-șef adjunct al Redacției Emisiunilor Politice Interne și sunteți numit redactor-șef de rubrică la Secția Internațională, începând cu data de 15 iulie 1957”. Arhiva Resurse Umane SRR.

aprilie 1954³⁷, la Conferința de la Bandung, în 1955, la Conferința miniștrilor de externe de la Geneva, în 1955, în Iugoslavia, pentru a acoperi vizita conducerii țării, octombrie-noiembrie 1956³⁸, în URSS, în 1956, unde a avut întâlniri la ziarul *Izvestia*, la Conferința de constituire a Agenției pentru Energie Atomică, în 1957, la Conferința miniștrilor de externe de la Geneva, în 1959, iar între 12 septembrie – 9 noiembrie 1959, la New York, în calitate de corespondent la sesiunea a 14-a a Adunării Generale ONU³⁹ (la ONU a revenit în 1960, 1961, 1963, 1968, 1970)⁴⁰. În 1963, a mers la Londra⁴¹ ca invitat al “Center Office of Information” organism guvernamental care coordona activitatea pe linie de informații, inclusiv schimburile cu străinătatea.

În paralel, Eugen Preda a decis să își continue studiile. A urmat cursurile Facultății de Comerț din cadrul Academiei de Studii Economice din București (denumită atunci Institutul de Științe Economice și Planificare „Vladimir Ilici Lenin”) (1954-1959), Secția Relații Internaționale, cursul fără frecvență, obținând nota 10 la examenul de stat⁴². A frecventat cursul post-universitar al Facultății de Istorie a Mișcării Muncitorești de la Academia „Ștefan Gheorghiu”, în perioada 1967-1968, susținând lucrarea de licență în ianuarie 1970⁴³. Ulterior, s-a înscris la doctorat, la Academia „Ștefan Gheorghiu”, obținând titlul de doctor în istorie la 12 decembrie 1973⁴⁴.

³⁷ Extras din interviul cu Eugen Preda, realizat de Mariana Conovici, 16.03.1995, caseta C 217, document 1099, Arhiva de Istorie Orală SRR: „În orice caz, aveam o dorință nebună de lucru, pentru că aveam de două ori legătura pe zi cu Bucureștiul la Casa Presei din Geneva. O dată la ora 13:00 și a doua oară seara, pe la ora 18:30. Și așa am trimis o mulțime de corespondențe”.

³⁸ Extras din interviul cu Eugen Preda, realizat de Mariana Conovici, 16.03.1995, caseta C 218, document 1100, Arhiva de Istorie Orală SRR: „Și-am luat hârtia... pentru prima oară făceam asta - după aia mi s-a întâmplat de multe ori să citesc hârtii scrise de mână pe genunchi, în fuga mașinii - el scrisese acolo, dictase la mașină, însă trebuise să-i arate lui Corbu, care era redactor-șef adjunct la *Scântea*, și lui Corneliu Bogdan, care era directorul presei la Ministerul de Externe, și ăștia măzgălisera, fiecare cu scrisul lui... Și până la urmă am reușit ...”

³⁹ Notă a Serviciului Cadre, 9 februarie 1960. Arhiva Resurse Umane SRR.

⁴⁰ Interviul cu Eugen Preda, *passim*, realizat de Mariana Conovici, 16.03.1995, caseta C 219, document 1104, Arhiva de Istorie Orală SRR.

⁴¹ Interviul cu Eugen Preda, realizat de Mariana Conovici, 13.04.1995, caseta C 224, document 1169, Arhiva de Istorie Orală SRR: „Eram, de altfel, un convins admirator al postului de radio BBC. În perioada anterioară - v-am povestit că obișnuiam încă din anii '50... că-mi începeam activitatea ascultând BBC de la 8 la 8:30. Era emisiunea de informații cea mai completă în perioada aceea”.

⁴² Diploma nr. 111555, cu nr. de înregistrare 6412.

⁴³ Cerere concediu studii Eugen Preda, adresată vicepreședintelui Radioteleviziunii, noiembrie 1969, Arhiva Resurse Umane SRR.

⁴⁴ Academia „Ștefan Gheorghiu”, Diploma de doctor Preda M. Eugen, eliberată la 26 august 1974, seria 263, nr. 132.

Carierea sa la Radio era în plină ascensiune, fiind din ce în ce mai cunoscut de public și de breaslă. Era desemnat să acopere cele mai importante subiecte. Un exemplu, din anul 1965 : „După aceea a survenit moartea lui Dej. Și m-am ocupat tot eu de transmisia directă de la funeralii și de celelalte chestiuni. Și, la scurtă vreme, cred că prin aprilie, am fost numit înapoi redactor-șef adjunct. Desigur că erau foarte multe iluzii, că vom putea să facem Radioul așa cum ar fi trebuit el să fie”⁴⁵.

În martie 1965, se reîntoarce, deci, ca redactor-șef adjunct la Redacția Emisiunilor Politice Interne a Radio România⁴⁶, iar, din 23 ianuarie 1969⁴⁷, este promovat ca redactor-șef al Redacției de Actualități din Televiziunea în Română⁴⁸, unde principala sa preocupare a fost de a profesionaliza jurnalul, de a-l sincroniza cu emisiuni similare mondiale.

Dar activitățile manageriale nu l-au împiedicat să continue să acopere, ca jurnalist, evenimente esențiale. De exemplu, în anul 1968, când se afla la sesiunea ONU, a fost asasinat președintele american Robert Kennedy. A transmis rapid: „Și s-a reprodus și-n *Flacăra* articolul cu asasinarea lui Robert Kennedy. Între timp, am început să colaborez destul de activ și la *Lumea*. Eram, în general, foarte solicitat”⁴⁹.

În mod surprinzător, în 1973, a fost destituit din funcție pentru a doua oară și s-a întors la Radio, la Redacția de Actualități Politice Interne și Externe, în funcția de realizator, potrivit Ordinului 245, semnat de președintele Radioteleviziunii, Mihail Bujor

⁴⁵ Interviu cu Eugen Preda, realizat de Mariana Conovici, 03.04.1995, caseta C 223, document 1168, Arhiva de Istorie Orală SRR.

⁴⁶ Radioteleviziunea Română, Ordin 272/1965, semnat de președintele Teodor Marinescu, potrivit „Referatului Serviciului de Cadre înregistrat la 1.05.1965 aprobat de tov. Vicepreședinte Silviu Brucan”. Arhiva Resurse Umane SRR.

⁴⁷ Ordin nr. 62 din 23 ianuarie 1969, semnat de președintele Radioteleviziunii, Valeriu Pop. Arhiva Resurse Umane SRR.

⁴⁸ Extras din interviul cu Eugen Preda, realizat de Mariana Conovici, 03.04.1995, caseta C 223, document 1168, Arhiva de Istorie Orală SRR: „Deci, problema principală pentru mine era ca să fac telejurnalul de seară la ora 19:30, o emisiune într-adevăr importantă. Mai echilibrată, mai dispersate elementele stridente, de a menține un anumit grad de profesionalism. Între timp, Carmen Dumitrescu, care era bună prietenă cu soția lui Pop, a reușit să-l convingă să creeze o redacție socială la care să plece reporterii, mari reporteri și cu cei de la “Reflector”. Și m-a chemat Pop... de altfel eu știam... Și i-am spus că sunt de-acord, însă aș dori ca să recrutez oameni noi, tineri. Și l-am trimis pe Mihai Lazăr, care era un adjunct al meu, la Facultatea de Istorie și la Drept, să aleagă dintre studenții cei mai buni câțiva care să vină să-i văd și eu și să-i supunem probelor de telegenie, dicție și altele. Și-așa s-a ajuns să fie luat Șoloc⁴⁸, Victor Ionescu, Roșianu și mai era unu. Melinescu era de la Engleză. [...] Nu a contat prea mult dosarul, pentru că nu mă interesau atât opiniile altora despre ce-au făcut părinții lor și mai nu știu ce, mă interesa ce impresie vor face pentru ascultători sau telespectatori”.

⁴⁹ Interviu cu Eugen Preda, realizat de Mariana Conovici, 03.04.1995, caseta C 223, document 1168, Arhiva de Istorie Orală SRR.

Sion⁵⁰. Motivul a fost politic, după cum a constatat și Eugen Preda: "(...) au existat momente în care s-a pus un accent mai mare pe profesionalizare! Și atunci își aduceau aminte și de mine! Eu am fost rechemat în '65, în momentul în care Dej era încă în viață, însă, oficial, am devenit redactor-șef adjunct imediat după venirea lui Ceaușescu. Apoi, în '69, am devenit redactor-șef la Televiziune - la Actualități; era un moment, după '68, în care se cerea un accent mai mare pe profesionalism. Mi-am permis atunci ca membrii Consiliului Executiv să vină să prezinte la Televiziune dări de seamă asupra activității lor și alte chestiuni de-astea. După Congresul al X-lea, mi-am dat seama că... degeaba! Și așa s-a ajuns ca în '73 să fiu destituit din nou!"⁵¹

În lumea obediență a comunismului, Eugen Preda devenise inconfortabil, fiind o persoană directă, după cum mărturisea : "Lozinca mea de viață a fost : 'Râios, dar cu codița sus!"⁵²

Din punct de vedere personal, din 1977 au început ani dificili, mama sa, Sofia, a suferit un accident, iar Eugen Preda a îngrijit-o cu devotament până până în 1986, când s-a stins⁵³. În 1980 și soția sa, Aurora, a decedat.

La Radio, însă, vocea sa baritonală devenise inconfundabilă, iar comentariile, rod al culturii generale vaste și al unui profesionalism desăvârșit, aveau substanță în lumea cenușie în care se trăia în ultimul deceniu comunist: "Aș vrea să fac mai întâi o precizare: eu consider că un comentator de politică externă este, de fapt, o alcătuire din citate. Asta nu înseamnă că el trebuie numai să facă drumul cel mai scurt între două citate în cursul materialelor sale, însă presupun că un comentator de politică externă

⁵⁰ „Având în vedere greșelile săvârșite de tovarășul Preda Eugen, care a vizat și aprobat transmiterea pe posturile de televiziune a unor emisiuni necorespunzătoare, analizate în ședința de colegiu din 24 februarie 1973, conducerea instituției a hotărât: începând cu data de 26 februarie 1973, tovarășul Preda Eugen se eliberează din funcția de redactor-șef [...] și trece pe funcția de realizator de emisiuni [...] la Redacția Actualități Politice Interne și Externe Radio” – Ordin 245/1973, Radioteleviziunea Română, Arhiva Resurse Umane SRR.

⁵¹ Interviu cu Eugen Preda, realizat de Mariana Conovici, 16.03.1995, caseta C 219, document 1104, Arhiva de Istorie Orală SRR.

⁵² Extras din interviul cu Eugen Preda, realizat de Mariana Conovici, 03.04.1995, caseta C 223, document 1168, Arhiva de Istorie Orală SRR.

⁵³ Extras din interviul cu Eugen Preda, realizat de Mariana Conovici, 23.03.1995, caseta C 220, document 1099, Arhiva de Istorie Orală SRR: „În '77, mama a avut un accident și nu și-a mai revenit. Eu am căpătat în timpul asta calificarea de asistentă medicală. Când a trăit Aurora, până în '80, am îngrijit-o amândoi. Am stat aproape un an de zile cu dânsa prin spitale. Mi-am organizat timpul de a veni în Radio numai după-amiaza, 2-3 ore, pentru a-mi scrie comentariul de seară. Plecam iară de la principiul meu că dacă ți se întâmplă ceva grav în viață, nu poți să folosești și acest lucru! Mama s-a stins în '86. În timpul asta eu am îngrijit-o!”

trebuie să fie neapărat un om care să aibă sursele de referință întotdeauna la îndemână, de cele mai multe ori în cap”⁵⁴.

În 26 decembrie 1989, în zilele de foc ale Revoluției, Frontul Salvării Naționale (FSN), formațiunea care a preluat puterea după căderea fostului dictator Nicolae Ceușescu, l-a numit „împuternicit provizoriu pentru Radiodifuziune“. După două zile de gândire a acceptat această funcție, iar calitățile sale de organizator și manager vizionar au fost benefice marelui public. Printre primele inițiative s-a numărat deschiderea unui birou al Radioului în clădirea care adăpostea sediul FSN, ceea ce anunța determinarea noului director de a oferi ascultătorilor cele mai documentate și rapide informații cu putință.

La 2 ianuarie 1990, Eugen Preda a fost instalat oficial ca șef al Radiodifuziunii Române. Director general formal a rămas, până la 1 aprilie 1990, Petre Constantin, care fusese numit în această funcție la 17 aprilie 1984. În mod neașteptat pentru angajați, printre primele decizii ale lui Eugen Preda s-a numărat cea de sigilare a dosarelor de la Serviciul Personal, evitând astfel o disensiune internă majoră, pentru ca documentele să nu poată fi folosite de unii împotriva altora⁵⁵.

Obiectivele sale principale au fost clar definite și enunțate de la bun început, punând accentul pe reorganizarea unui post îmbătrânit și afectat de anii grei de

⁵⁴ Extras din interviul cu Eugen Preda, realizat de Mariana Conovici, 23.03.1995, caseta C 219, document 1104, Arhiva de Istorie Orală SRR.

⁵⁵ Extras din interviul cu Eugen Preda, realizat de Mariana Conovici, 13.04.1995, caseta C 225, document 1170, Arhiva de Istorie Orală SRR: „Prima hotărâre am luat-o chiar atunci, la sfârșitul ședinței, când am comunicat că se sigilează Serviciului de Personal dosarele, ca să n-aibă nimeni acces la dosare. Hotărâre care a fost contestată ulterior, după vreo doi ani, de către domnul Iuga. Dar, deocamdată, ele rămân tot sigilate. Tocmai pentru ca să nu se poată folosi unii împotriva altora. Și a doua măsură, când am ieșit mi s-a atras atenția că există o dispoziție cu caracter general, care interzice folosirea păcurii. Deși exista o cantitate de păcură și era frig în Radio. Și explicația acestei dispoziții constă în faptul că, mi se pare în iarna '88-'89, a ieșit Ceaușescu și-a văzut o coloană de fum negru. Și l-a chemat pe Bîrlea, care era șeful lui de cabinet, directorul Secretariatului său... Sau era de-acuma la Planificare, parcă... Și i-a spus : “Du-te, Bîrlea, și vezi ce se întâmplă.” Când a ajuns Bîrlea - era într-o joi, era concert - și s-a decis că, deși în sală se cânta la pian cu Bănuș, conducerea Radioului a hotărât să încălzească sala. Și păcura, datorită ridicării temperaturii, a făcut un fum negru. S-a luat o măsură care să interzică folosirea păcurii. Și i-am spus: “Bine, și cine trebuie să anuleze această hotărâre?” “Păi, ar trebui s-o anuleze CFSN-ul, că el a preluat puterea!” “Bine, atuncea hotărâsc eu asta!””.

comunism și pe audiență: „Să dezorganizăm haosul și să facem din postul de radio un post ascultat, chiar și atunci când nu sunt evenimente tragice în România!”⁵⁶

În perioada 1 aprilie 1990 – septembrie 1994, când a deținut funcția de director general al Radiodifuziunii Române și de vicepreședinte al Radioteleviziunii (instituție unică la acel moment)⁵⁷, funcție asimilată celei de subsecretar de stat⁵⁸, s-a remarcat prin eforturile de a imprima echidistanță instituției, în contextul politic agitat din acea perioadă, dar și prin viziunea sa democratică, o mare parte din prestigiul public dobândit de Radio România, în plan intern și extern, datorându-i-se.

Brusc, la 29 septembrie 1994, în ziua în care împlinea 65 de ani, directorul general al Radiodifuziunii Române, Eugen Preda, și-a anunțat demisia din funcție, adresând o scrisoare deschisă angajaților, ascultătorilor, dar și Parlamentului. În scrisoare, Eugen Preda explică, generic, motivele demisiei și anunță că reforma Societății Române de Radiodifuziune era, în cea mai mare parte, realizată:

”Atunci, în 2 ianuarie 1990, mi s-a acordat încrederea de a deveni directorul general al *Dezorganizării haosului*, pentru ca ascultătorul român să afle, în primul rând, de la Radiodifuziunea națională ceea ce se petrece în propria-i țară. Și, bineînțeles, care e starea lumii la fiecare oră [...] Nu este un secret că, în liniile ei generale, reforma în domeniul Radiodifuziunii este, la ora actuală, îndeplinită. Radio România se prezintă, astăzi, ca o instituție care se bucură de respectul și audiența celui mai mare număr de ascultători din țară și a numeroși români de peste hotare, fiind integrată în instituțiile europene și desfășurându-și programele la standardele internaționale”⁵⁹.

Cel care a fost denumit „Mister Radio”, ”Legendă”, încă din acei ani, a fost conștient de impactul reformelor sale în Radioul public : „Existența mea nu ar fi avut sens fără existența Radioului. Și dacă am rezistat profesional celor mai grele momente și moral celor mai josnice, nedemne și lipsite de scrupule atacuri la persoană, a fost pentru că am fost convins că locul meu este numai aici, alături de dumneavoastră, împreună cu care puteam face ceva pentru România. [...] A fost șansa vieții mele să

⁵⁶ Societatea Română de Radiodifuziune, *Raport al Consiliului de Administrație al Radiodifuziunii Române pentru perioada 1990-1994*, publicație internă, iulie 1994, p. 1.

⁵⁷ Hotărâre privind numirea directorului general al Radiodifuziunii Române, București, 12.11.1990, nr. 1193, semnată de prim-ministru Petre Roman, Arhiva Resurse Umane SRR.

⁵⁸ Ordin 265/p, semnat de președintele Radioteleviziunii, Răzvan Theodorescu, 7.08.1990, Arhiva Resurse Umane SRR.

⁵⁹ Flux Rompres (Agenția de Presă Agerpres, în prezent), 29 septembrie 2000.

lucrez alături de dumneavoastră atât de mult timp și să pot să mă consacru afirmării Radiodifuziunii Române”⁶⁰.

Scrisoarea rezumă crezul profesional al directorului general: Radio România a devenit principala sursă de informare din țară, știrile trebuie difuzate complet, fără a le elimina pe cele negative, indiferent dacă ele lezează anumite interese, mai ales politice, actul editorial a fost ridicat la standarde internaționale și instituția a fost integrată în organizații europene de media. Această scrisoare conține însă și un pasaj testamentar, în care Eugen Preda le cere jurnaliștilor să nu renunțe la o independență editorială dobândită cu greu și să respingă orice amestec politic: „(...) independența acestei instituții este astăzi un fapt împlinit. Am dreptul, cred, să vă rog, ca nici în viitor să nu acceptați niciodată și sub nici un pretext vreo intervenție sau imixtiune în afara legii, care să lezeze activitatea Societății Române de Radiodifuziune ca serviciu public consacrat printr-o lege organică. Toate puterile de stat, față de care am manifestat respectul și considerația cuvenite, trebuie privite doar ca exponente ale națiunii, alese în cadrul societății civile românești, o societate democratică și un stat de drept”⁶¹.

În final, Eugen Preda a subliniat importanța Legii de organizare și funcționare a Societății Române de Radiodifuziune (nr. 41), publicată în *Monitorul Oficial* la 17 iunie 1994, la care a contribuit cu experiza sa, ca fundament pentru construirea, în continuare, a unui radio liber și democrat, separat de Televiziunea Română⁶².

Presa a speculat multă vreme motivele demisiei directorului general al Radio România. S-a vorbit despre un conflict cu poetul și omul politic Adrian Păunescu, despre scrisori anonime inspirate de perioada de tristă amintire scrise de jurnaliști din SRR și trimise Parlamentului, dar și despre conflictul cu Răzvan Theodorescu, pe atunci președintele Radioteleviziunii. Emanuel Valeriu, jurnalist, fost director general al Televiziunii Române, între 1990-1992, a explicat în 1995 că între directorul general al SRR și președintele Radioteleviziunii existaseră tensiuni serioase: ”Cred în profesionalismul colegului Eugen Preda de la Radio, dar menționez că acesta își înaintase demisia, ajungând într-un conflict deschis cu domnul profesor Răzvan

⁶⁰ <https://www.rador.ro/2017/07/27/portret-eugen-preda-parintele-radioului-modern/> (consultat la 17 august 2024).

⁶¹ *Idem*.

⁶² Flux Rompres, 29 septembrie 2000.

Theodorescu, care astăzi îl remarcă, uitând de cauzele care îl determinaseră pe directorul general al Radiodifuziunii să se retragă”⁶³.

Cotidianul *România liberă*, unul din cele mai puternice din epocă, scria despre mașinațiunile politice ale Partidului Social Democrat Român (PSDR), susținând, la rândul său, un posibil motiv pentru demisia neașteptată a directorului general al SRR: „În Radio se dau lupte crâncene pentru obținerea posturilor de conducere în viitorul Consiliu de Administrație. Se apelează la orice mijloace în acest război de culise. [...] Surse din Radio ne-au dezvăluit, de curând, că aceasta este o manevră pusă la cale de oamenii PSDR și ai Guvernului. [...] Cum Eugen Preda devenise cunoscut prin încercarea de a face din Radio România Actualități un post echidistant, nu mai era de dorit ca tot el să fie director. Așa că s-a montat împotriva lui un scenariu, care s-a concretizat prin scrisori odioase. Interesant este ca membrii Comisiilor de Cultură din Parlament au ținut seama de ele”⁶⁴.

Eugen Preda iese de sub reflectoarele opiniei publice și ale presei și, la 1 octombrie 1994, s-a pensionat⁶⁵.

S-a reangajat, însă, imediat în funcția de consilier al directorului Studiourilor Regionale, Gheorghe Verman, căruia i-a trimis o nouă cerere de pensionare la 17.04.1995 (pe cerere, lângă semnătura de aprobare, apare mențiunea: „Cu cea mai mare tristețe sunt de acord”)⁶⁶.

În Arhiva Serviciului Resurse Umane există câteva contracte de muncă pe perioadă determinată care îi aparțin: de la 15.01.1997 la 15.01.1998, de la 16.01.1998 și până la 16.01.1999, de la 17.01.1999 până la 30.06.1999, în funcția de consilier al directorului general adjunct al SRR - șeful Departamentului Studiourilor Teritoriale și Locale (DSTL), Gheorghe Verman. Fișa de post prevedea că va întocmi studii și lucrări

⁶³ Emanuel Valeriu, *Memoria selectivă*, *Timpul*, 24-31.10.1995

⁶⁴ *România Liberă*, *Puterea vrea să îl promoveze ca director la Radiodifuziune pe Ioan Roșca*, 4.10.1995: „Candidatul domnului Văcăroiu pentru Consiliul de Administrație de la Radio este Ioan Roșca, șeful Departamentului Informații, purtătorul de cuvânt al Guvernului. Acesta, fost ziarist la *Curierul Național*, și fost pretendent la postul de director al Televiziunii a ajuns în actuala funcție după multe servicii pe care le-a făcut Puterii. Acum, PSDR și nu numai, ar avea nevoie de el în fruntea Radioului. În campania electorală asta ar însemna enorm”.

⁶⁵ Decizia de pensionare 105921/1990, Oficiul de Pensii Sector 2, Arhiva Resurse Umane SRR. De fapt, în 1989, Eugen Preda a decis să se pensioneze anticipat, la 60 de ani, a înaintat actele, i s-a emis Fișa de pensie 1276/15.01.1990, întocmindu-se și o Notă de lichidare, la 1 iunie 1990, dar a continuat să lucreze, potrivit documentelor din Arhiva Resurse Umane SRR.

⁶⁶ Cerere olografă Eugen Preda, 17.04.1995, ora 12.55, Arhiva Resurse Umane SRR.

de specialitate complexe în domeniile programe, cercetare audiență, pregătire profesională. Din 1 iulie 1999, i s-a încheiat un nou contract de muncă la Radio România, pe perioadă nedeterminată, în funcția de consilier la DSTL – Studioul Teritorial București⁶⁷. Totodată, în ultimii ani de activitate, a fost și președintele Consiliului de Onoare al SRR.

Vestea dispariției lui Eugen Preda, la 27 iulie 2000, a fost la fel de surprinzătoare ca și alte momente-cheie din viața sa: „A plecat dintre noi, discret, așa cum a fost întotdeauna, Eugen Preda, cel care a adus societatea noastră de Radio acolo unde îi este locul și astăzi, adică printre instituțiile cele mai credibile, cele mai adevărate și cele mai echidistante ale unei țări încă bolnave de un început de democrație ezitantă. Eugen Preda a făcut totul pentru Radio, de la umila meserie, dar nobilă, de reporter, până la cea de director general. Acolo unde a fost de fiecare dată nu s-a ilustrat pe el, a căutat să ilustreze adevărul Radioului și a reușit”⁶⁸, scria agenția de presă națională, citându-l pe regretatul jurnalist Paul Grigoriu, director general adjunct al SRR în acea perioadă.

În cadrul unei ceremonii de comemorare, organizate în anul 2003, președintele director general din acel moment, Dragoș Șeuleanu, atrăgea atenția asupra dimensiunii etnice a legendei Preda, care nu a uitat niciodată că este evreu “[...] felul său de a gândi demonstra cultura, puterea morală a poporului din care se trăgea. Dar Eugen Preda, în același timp, a știut să fie cu adevărat român tot timpul și să lupte pentru informarea poporului în mijlocul căruia a trăit și cu care s-a identificat, cum spunea domnul academician Cajal, cu demnitate”⁶⁹.

Cu același prilej, președintele Comunității Evreiești din București, Ozi Lazăr, conchidea: ”A fost un om care iubea oamenii și asta e cel mai important lucru în viața noastră de toate zilele”⁷⁰.

⁶⁷ Societatea Română de Radiodifuziune, Contract individual de muncă Eugen Preda, Arhiva Resurse Umane SRR.

⁶⁸ Flux Rompres, 27 iulie 2000.

⁶⁹ Declarație Dragoș Șeuleanu, președinte-director general al SRR, Flux RADOR, 4 august 2003, transcriere emisiune Radio România Actualități, 1 august, ora 16.00, realizatori Mihaela Helmis și Alexa Visarion.

⁷⁰ Declarație Ozi Lazăr, președintele Comunității Evreiești din București, Flux RADOR, 4 august 2003, transcriere emisiune Radio România Actualități, 1 august, ora 16.00, realizatori Mihaela Helmis și Alexa Visarion.

Eugen Preda, director general al Radiodifuziunii Române

Anul 1990 a dat startul democratizării și decomunizării țării noastre, care se aflase sub unul din cele mai opresive regimuri comuniste. „Crizele sociale, economice, politice au generat efecte imediate și la distanță, istoria consemnându-le ca perioade de excepție, ce au produs schimbări de paradigme, inclusiv culturale”⁷¹.

Informarea corectă a populației a devenit unul din instrumentele de bază pentru dezvoltarea democratică.

Schimbările de natură politică, economică, socială, culturală au fost reflectate de societățile publice de radio și televiziune, care au devenit vectori esențiali de informare națională. Audiența Radio România, obișnuită cu emisiunile de propagandă și cu cenzura informației, a decoperit la începutul anilor 1990 nu doar o eliminare a acestor practici, ci și o modernizare a actului jurnalistic bazată, în primul rând, pe libertatea de exprimare.

Democrația a fost, cu siguranță, un concept greu de asimilat la nivelul populației. La începutul anilor '90 ea era înțeleasă, de majoritatea românilor, drept o libertate fără limite și fără reguli. La nivel jurnalistic a fost, de asemenea, dificil de echilibrat pentru că libertatea nu trebuia să conducă la nerespectarea regulilor și a deontologiei și nici la o diminuare a calității produsului editorial. Autocenzura, practică în paralel cu cenzura în timpul comunismului, nu trebuia să aibă drept consecință, în noua perioadă, absența spiritului critic și prezentarea părtinitoare a subiectelor.

Management editorial

Între 2 ianuarie 1990, când este instalat oficial ca „împuternicit pentru Radiodifuziune” și 27 septembrie 1994, când demisionează, Eugen Preda a fost artizanul celei mai mari transformări observate vreodată în istoria de aproape 100 de ani a radioului public.

⁷¹ Gabriela Nedelcu-Păsărin, *Arheologia emoției și exercițiul critic*, Editura Scrisul Românesc, București, 2023, p. 61.

Eugen Preda a devenit director general după 40 de ani de activitate la Radio, cunoscând, de asemenea, foarte bine jurnalismul de calitate internațional, astfel încât nu au existat luni pierdute, de tatonare, pentru că ideile de reorganizare erau bine conturate. Planul de decomunizare a acestei instituții strategice a fost creat și aplicat rapid. Transformarea a fost profundă, la toate nivelurile SRR.

Într-un *Raport al Consiliului de Administrație al Radiodifuziunii*⁷², pentru perioada 1990-1994, se află o evaluare exactă a „șantierelor” deschise pentru modernizarea Radio România, care devenise lider pe piața națională audiovizuală de informare⁷³.

Instrumentele manageriale de bază pentru schimbare au fost reorganizarea fluxului editorial și politica de personal: “[...] selectarea corectă a noilor redactori, școlarizarea lor rapidă și, în final, intrarea lor pe antenă au fost, probabil, marile succese legate de aceste începuturi⁷⁴.

Angajarea a numeroși angajați tineri a schimbat mentalitățile din interiorul serviciului public de media și a contribuit la echilibrarea culturii organizaționale. Eugen Preda a văzut în noua generație catalizatorul schimbării și, de aceea, a deschis și porțile spre Occident, stimulând formarea profesională în cadrul serviciilor publice de media din vestul Europei.

Au fost efectuate schimbări majore la nivelul grilelor de programe, renunțându-se la emisiunile propagandistice și la limba de lemn, mizând pe caracterul interactiv și trimiterea pe teren a reporterilor⁷⁵.

În domeniul editorial, vârful de lance a fost considerat Departamentul de Infomații, Publicistică și Sport, unde, în 1990, lucrau 136 de ziarști, iar 1994 ajunseseră la 198. Reforma departamentului a constat în verificarea faptelor,

⁷² Preambul la *Raport al Consiliului de Administrație al Radiodifuziunii Române pentru perioada 1990-1994*, Societatea Română de Radiodifuziune, publicație internă, iulie 1994, semnat de Eugen Preda: „Cel care va avea bunăvoința să parcurgă până la capăt paginile care urmează va putea lesne constata că se află în fața unei premiere. Pentru întâia oară în ultimii 50 de ani, Radiodifuziunea „de cărțile pe față”. „Cărțile”, adică planurile sale, demersurile făcute vreme de 4 ani (1990-1994), eforturile care au marcat o întreagă perioadă și a căror rezultat unic este noul statut al instituției noastre, statut consacrat prin Legea privind organizarea și funcționarea Societății Române de Radiodifuziune. „Cărțile” mai înseamnă și detaliile (cuprinse în anexe) referitoare la audiența pe care o are Radio România, la starea ei financiară și, mai cu seamă, la intențiile sale de viitor”.

⁷³ Societatea Română de Radiodifuziune, *Raport al Consiliului de Administrație al Radiodifuziunii Române pentru perioada 1990-1994*, publicație internă, iulie 1994, p. 1.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 1.

⁷⁵ Societatea Română de Radiodifuziune, *Raport al Consiliului de Administrație al Radiodifuziunii Române pentru perioada 1990-1994*, publicație internă, iulie 1994, p. 2.

diversificarea emisiunilor, umplerea lor cu multă informație de calitate, mai ales obținută și transmisă cu rapiditate de pe teren. Existau planuri pentru extinderea rețelei de corespondenți interni - "va trebui să fie completată în cel mai scurt timp, ea acoperind în prezent doar 24 din cele 42 de județe"⁷⁶ –, dar și planuri pentru o rețea internațională de corespondenți și crearea unei bănci umane de 40-50 de studenți, angajați cu jumătate de normă, care să poată înlocui titularii indisponibili sau care se pensionau.

De asemenea, s-a extins colaborarea cu posturi de radio din numeroase țări.

Totodată, pe lângă cele trei programe naționale care existaseră și înainte de 1989 (programele 1, 2 și 3, devenite, respectiv, România Actualități, România Cultural, România Tineret), s-au creat Antena Satelor și Antena Bucureștilor pentru a răspunde nevoilor a două tranșe de public „care meritau cea mai mare atenție”⁷⁷.

În ultimii ani ai comunismului, mai exact la 12 ianuarie 1985, Nicolae Ceaușescu avusese ideea ca posturile teritoriale ale Societății Române de Radiodifuziune - Radio Timișoara, Radio Cluj, Radio Iași, Radio Craiova, Radio Târgu Mureș - să fie închise. La posturile respective, au mai rămas totuși câțiva tehnicieni pentru întreținerea aparaturii de emisie, ceea ce a făcut posibilă redeschiderea stațiilor regionale într-un timp foarte scurt, în ziua de 22 decembrie 1989, imediat după ce Nicolae Ceaușescu a părăsit puterea⁷⁸. La 21 ianuarie 1990 s-a născut și Radio Constanța, beneficiind de infrastructura folosită de SRR pentru postul estival Radio Vacanța⁷⁹. Acțiunea a permis Radiodifuziunii Române să își extindă imediat raza de acoperire și să se adreseze comunităților din mai multe zone ale țării.

Imaginea externă nu a fost nici ea neglijată, acordându-se atenție dezvoltării Radio România Internațional (RRI) și atragerii de personal calificat, cunoscător de limbi străine. În raportul citat se arată că, în patru ani, s-a ajuns ca două treimi dintre redactori să fie noi. În cifre, RRI însemna 35 de ore de emisiuni în 15 limbi: „Filosofia

⁷⁶ *Ibidem*, p. 3.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 2.

⁷⁸ Carmen Ionescu, *Societatea Română de Radiodifuziune, 30 de ani de istorie recentă*, în Marian Petcu (coordonator), *Mass-media din România după 30 de ani*, Editura Tritonic, București, 2020, p. 373.

⁷⁹ <https://www.rador.ro/2020/01/21/radio-constanta-30-de-ani-de-emisie-povestea-radioului-de-la-malul-marii/> (consultat la 17 august 2024).

după care se conduce Radio România Internațional poate fi sintetizată în câteva cuvinte: România, așa cum este, aceeași la ea acasă și în lume”⁸⁰.

În raportul citat se menționează și planul de creare a unui canal România Muzical, stereo, în bandă Vest, mai ales că niciunul dintre posturile SRR nu emiteau muzica în stereofonie⁸¹.

Centrul de Informare și Sinteză

Printre cele mai interesante proiecte editoriale noi ale managerului Eugen Preda menționăm Centrul de Informare și Sinteză (CIS) și Centrul de Istorie Orală. Ambele erau adevărate pioniere pe piața media din România.

La începutul anilor 1990, sursele de informare erau deosebit de sărace în România postcomunistă. Radioul pătrundea în cele mai îndepărtate cătune, iar nevoia de a fi alimentat cu informație era uriașă. Astfel, la 17 aprilie 1990⁸², a fost creat Centrul de Informare și Sinteză, cu obiect principal de activitate monitorizarea unor posturi de radio și televiziune străine. Redactor-șef a fost numit Mihai Andrei⁸³, iar secretar general Elena Ionescu⁸⁴, ambii jurnaliști cu mare experiență, care lucraseră la Departamentul de Informații, Publicistică și Sport.

Înființarea acestui centru a fost un act de mare curaj editorial, având în vedere că obiectul său de activitate putea aminti de acțiunile mai generale de supraveghere ale Securității comuniste, încă extrem de prezente în mentalul colectiv, la câteva luni după Revoluția din decembrie 1989. Au existat și structuri informative destinate supravegherii emisiunilor radio, înainte de 22 decembrie 1989, în cadrul Securității române. Acestea se ocupau, mai ales, cu ascultarea și bruierea unor posturi vestice, care emiteau în limba română, cum erau Europa Liberă și Vocea Americii⁸⁵. Totuși, obiectivele noii

⁸⁰ Societatea Română de Radiodifuziune, *Raport al Consiliului de Administrație al Radiodifuziunii Române pentru perioada 1990-1994*, publicație internă, iulie 1994, p. 4.

⁸¹ Stereofonia=„Procedeu de reproducere a sunetelor (înregistrate) caracterizat printr-o reconstituire a repartiției spațiale a surselor sonore care dă ascultătorului senzația că se află chiar în apropierea sursei”. <https://dexonline.ro/definitie/stereofonie> (consultat la 3 septembrie 2024).

⁸² Societatea Română de Radiodifuziune, *Raport al Consiliului de Administrație al Radiodifuziunii Române pentru perioada 1990-1994*, publicație internă, iulie 1994, p. 4.

⁸³ Radioteleviziunea Română, Ordin 1286/17 aprilie 1990.

⁸⁴ Radioteleviziunea Română, Ordin 1287/17 aprilie 1990.

⁸⁵ Carmen Ionescu, *Agențiile de presă din România*, Editura Tritonic, București, 2001, p. 94.

entități, CIS, enunțate clar, precum și delimitarea exactă a monitoringului, exclusiv în zona media, i-au asigurat credibilitatea și succesul.

Centrul oferea informații din zone geopolitice de intreres, dar și puncte de vedere despre România, așa cum erau ele formulate în zonele respective. Era creat strategic, în scopul educării audienței și Puterii, pentru a accepta o informație nedistorsionată, dar și pentru creșterea calității știrilor Radio România: „Este un domeniu nou de activitate, în care experiența altora ne folosește nu numai pentru stabilirea unei metodologii optime și eficiente de lucru, dar și pentru a ne deprinde ascultătorii și, implicit, factorii de decizie politică, economică, socială, culturală, ziarele și revistele care ne citesc buletinele cu acceptarea unor puncte de vedere diferite, uneori foarte puțin plăcute sau greu de acceptat. În afară de aceasta, Centrul de Informare și Sinteză oferă pentru buletinele de știri ale programelor Radio România Actualități și Radio România Internațional cele mai noi știri, așa cum sunt ele prezentate de posturi de radio de prestigiu sau de posturi de radio naționale din țările unde se desfășoară evenimentele”⁸⁶, argumenta Eugen Preda.

După trei ani de funcționare, în noiembrie 1993, Centrul de Informare și Sinteză a fost transformat în Agenția de Presă RADOR⁸⁷, preluând astfel numele agenției de presă naționale românești interbelice, care, potrivit relatării lui Eugen Preda la reuniunea Uniunii Europene de Radiodifuziune, organizate la 29 noiembrie 1993, contribuia substanțial la credibilitatea postului național. Centrul de Informare și Sinteză monitoriza, în toamna lui 1993, 30 de posturi de radio străine, cu programe în 11 limbi,

⁸⁶ Eugen Preda, director general al Radiodifuziunii Române, intervenție la seminarul „Gestionarea crizelor în perioada de tranziție”, organizat de Centrul pentru Studii Politice și Analiză Comparativă, în colaborare cu Universitatea Mării Negre, Costinești, 11-24 iulie 1993. Transcriere realizată de Centrul de Informare și Sinteză, Buletin Radio Observator, pag 32-33, 25 iulie 1993, Arhiva Documentare RADOR.

⁸⁷ Flux RADOR, 2 noiembrie 1993, *Adresare*, nesemnată.

„ADRESARE

Mă numesc RADOR și sunt AGENȚIE DE PRESĂ înregistrată la OSIM în anul 1993 sub numărul 28460. RADOR este „diminutivul” meu cel vechi, când mă chema ORIENT RADIO; ASTA PRIN 1920-21. Ca să fiu în pas cu adevărul timpului, neamul meu – Agenția Havas a României – se înrudea cu Agenția franceză Havas și își socotea vârsta de la 13/25 ianuarie 1877.

Prin 1925, țin minte că era 1 aprilie, acțiunile netransmisibile RADOR AU FOST ÎMPĂRȚITE ÎNTRE Ministerul de Externe, Banca Națională și Camera de Comerț și Industrie din București, agenția devenind societate mixtă.

A venit războiul cel mare cu milioane și milioane de morți, de infirmi, de pribegi... Au început apoi alte chinuri și dureri. La 20 mai 1949 am devenit o amintire. Dar am sperat ca RADOR să reînvie și, iată, și-au reamintit de mine cei trei de la RADIO ROMÂNIA: Eugen Preda, Mihai Andrei și Ileana Ionescu; ei mi-au dăruit o nouă tinerețe. RADIO OBSERVATOR ROMÂNIA – RADOR”.

totalizând 180 de ore de ascultare zilnic: „Informații culese din aceste programe sunt, în special, destinate postului de radio România Actualități. Între acestea sunt informații favorabile României, dar și unele mai puțin favorabile – ceea ce oferă un spor de credibilitate, de obiectivitate postului național de radio”⁸⁸.

Din punct de vedere al evoluției resurselor umane, la CIS lucrau 37 oameni la finele lui 1990, în primul an de funcționare, și 101, în iulie 1994. Analizând tranșele de vârstă ale personalului CIS, am constatat că angajații tineri au fost mai numeroși decât cei de peste 40 de ani – cel mai mare procent, de 18,4%, se situa în tranșa 26-30 ani⁸⁹.

Agenția lucra 24 de ore pe zi, 7 zile din 7 și edita buletine, transmise în variantă print și prin computer:

RADOR – Informații, comentarii, interviuri – cotidian

RADOR OBSERVATOR – România văzută din străinătate – cotidian

RADOR OBSERVATOR – Lumea în 7 zile - săptămânal

RADOR OBSERVATOR – Finanțele și economia lumii – bisăptămânal

RADOR OBSERVATOR - România văzută de la București - săptămânal

RADOR OBSERVATOR – Presa internațională - bisăptămânal

RADOR OBSERVATOR – grupurile etnice – bilunar

RADOR – transmisie prin computer 24 de ore din 24 cuprinzând cele mai importante știri și informații difuzate de posturile internaționale de radio și televiziune, precum și de Radio România Actualități.

Limbile de culegere a informației erau: română, engleză, germană, franceză, maghiară, rusă, sârbă, croată, ucraineană, bulgară, polonă, chineză, italiană, portugheză și spaniolă.

Grila de monitorizare era alcătuită din emisiunile în limba română ale posturilor de radio BBC, VOCEA AMERICII, RADIO UCRAINA, RADIO FRANCE INTERNATIONALE, DEUTSCHE WELE, RADIO MOSCOVA, EUROPA LIBERĂ, RADIO BEIJING, RADIO VATICAN, RADIO ATENA, RAI, VOCEA ISRAELULUI,

⁸⁸Material distribuit luni, 29 noiembrie 1993, prin intermediul Secretariatului Uniunii Europene de Radiodifuziune (UER), la sesiunea de la Bruxelles a UER, care a dezbătut probleme ale serviciilor publice de radio și televiziune - Flux Radio Observator, 4 decembrie 1993, Arhiva Documentare RADOR.

⁸⁹ Societatea Română de Radiodifuziune, *Raport al Consiliului de Administrație al Radiodifuziunii Române pentru perioada 1990-1994*, publicație internă, iulie 1994, Diagramă Evoluția Numărului de Personal.

RADIO ANKARA, RADIO CHIȘINĂU, TELEVIZIUNEA MOLDOVENEASCĂ „MESAGER”, ca și emisunile posturilor de radio și televiziune în limbile naționale: BBC WORLD SERVICE, KOSSUTH RADIO BUDAPEST, RADIO BELGRAD, RADIO MOSOVA, RADIO ROSSIA, RADIO KIEV, RADIO SOFIA TV-CNN, DUNA-TV, EURONEWS, TV5 EUROPE, BBC-TV, TV-MADRID, TV-OSTANKINO MOSCOVA⁹⁰.

Pentru Agenția de Presă RADOR, următorul pas prevăzut era transformarea în agenție de presă regională⁹¹ și dezvoltarea unor produse *on demand*⁹². Viziunea managerială este surprinzător de actuală, chiar și în 2024, când monitorizările personalizate sunt preferate de majoritatea clienților⁹³.

CIS și, ulterior, Agenția de Presă RADOR au reprezentat un punct forte al Radioului public în efortul său de decomunizare și democratizare, prin asigurarea unor fluxuri de informație profesionistă, rapidă și prezentând puncte de vedere multiple. Modelul editorial al RADOR a fost inspirat de BBC Monitoring, serviciul de monitorizare al BBC, creat în 1939.

Centrul de Istorie Orală

⁹⁰ Flux RADOR, 2 noiembrie 1993, *Adresare*, nesemnată.

⁹¹ „În februarie 1990 era înființat Centrul de Informare și Sinteză care aducea pentru prima dată în sfera destul de complexă a activităților Radiodifuziunii noțiunea de monitorizare în toată accepțiunea ei. 106 redactori, reporteri, informaticieni, stenografi și operatori și-au propus urmărirea unor posturi de radio și televiziune străine și, dincolo de aceasta, introducerea în știrile de pe fluxul Radiodifuziunii Naționale a informațiilor pe care acestea le difuzau. În mod evident, această activitate avea să aibă reperusuni asupra calității emisiunilor informative ale societății noastre. S-a mers mai departe, trecându-se de la difuzarea către diferiți beneficiari a unor buletine informative la crearea propriei noastre agenții de presă [...]. Într-o perspectivă nu prea îndepărtată Agenția RADOR ar putea transmite prin computer-fax în lumea întreagă informații și știri despre țările Europei Centrale și de Est” - Societatea Română de Radiodifuziune, *Raport al Consiliului de Administrație al Radiodifuziunii Române pentru perioada 1990-1994*, capitolul 7, *Ce înseamnă concret?*, publicație internă, iulie 1994, p. 6.

⁹² ”Datorită schimbărilor care se petrec vom folosi tot mai mult noțiunea de client în locul celei de ascultător, acest fapt ne va apropia, nu numai lingvistic, de companii și bănci cu care vom colabora pentru ”construirea” noilor produse solicitate pe piață [...]. Probabil că emisiunile nu vor mai fi oferite doar sub formă audio și extrase Radio Observator, ci transcrierea integrală a benzilor va fi vândută la cerere clienților postului nostru de radio” - Societatea Română de Radiodifuziune, *Raport al Consiliului de Administrație al Radiodifuziunii Române pentru perioada 1990-1994*, capitolul 19, Proiecție mediul comunicațional românesc/internațional și evoluția Societății Române de Radiodifuziune, publicație internă iulie 1994, p. 18.

⁹³ *Ibidem*, p. 18.

La 23 ianuarie 1993, prin hotărârea Consiliului de Administrație al Radiodifuziunii Române, s-a decis înființarea unui Centru de Istorie Orală. Inițiativa a aparținut tot lui Eugen Preda, doctor în istorie, și a fost primul de acest fel din țară⁹⁴. Secția de Istorie Orală a fost creată în cadrul Departamentului Știință, Învățământ, Educație⁹⁵, unde au fost angajați absolvenți ai Facultății de Istorie și un analist programator.

⁹⁴ Eugen Preda, directorul general al Radiodifuziunii: „Ideea aceasta – ca și altele – mi-a venit de-a lungul timpului, mai ales că între 23 februarie 1972 și 22 decembrie 1989 am putut să mă ocup mai mult de istorie decât de profesia mea de bază. Eu țin minte că am citit în perioada respectivă foarte mult despre istoria orală în Statele Unite și ideea, de fapt, de-aicea mi-a venit. Există, de altfel, în volumul *Past before us, Trecutul din fața noastră*, volum care a fost distribuit cu prilejul Congresului Mondial de Istorie de către americani, mai multe capitole care tratează despre istoria orală și istoricul ei. [...]

E adevărat că în timpul reuniunii de la Sinaia [seminarul Limba română, mijloc de comunicare, organizat de SRR], din decembrie 1992, s-a pus problema de către unii dintre participanți în legătură cu modul în care se conservă la noi și la ei documentele referitoare la perioada decembrie 1989. Și am spus atunci că noi ne vom crea o secție de istorie orală și am făcut apel ca să ni se dea toate documentele care există în arhivele posturilor de radio străine, referitoare la România în general și la perioada 17 decembrie-31 decembrie 1989. Și rezultatele n-au întârziat să apară. [...]

Însă, am stabilit o dată niște reguli: că nu se poate consulta nimic [din arhivă] fără aprobarea Consiliului Științific. [...] Cred, într-adevăr, că activitatea Secției Istorie Orală și colectivul care s-a încheșat reprezintă o garanție că nu se va difuza pe post nimic care să nu fie confruntat cu documente [scrise]. Colegii mei știu foarte bine că asta este o preocupare a noastră, de a nu difuza lucruri care nu sunt verificate și care nu corespund cu adevărul istoric”.

[Înregistrare de la simpozionul <23 August 1944 la Radiodifuziune>, 1994] <https://www.rador.ro/2018/02/01/1993-o-istorie-a-istoriei-orale-la-radioul-public/> (Consultat la 16 august 2024).

⁹⁵ Ana Maria Sireteanu, fost șef de secție în Departamentul Știință, Învățământ, Educație: „Sunt unul dintre cei care am avut privilegiul să asist la nașterea acestei Secții de Istorie Orală, eram atunci șefă de secție în Departamentul Știință, Învățământ, Educație condus de domnul Andrei Banc. Și am intuit că această secție va fi, cum s-ar spune în termeni jurnalistici <o lovitură>. De ce? Fiindcă ea a fost propusă, în primul rând, de o persoană ca domnul Eugen Preda, care este nu numai un jurnalist cunoscut în Europa, dar este și un istoric foarte bine cunoscut pe plan european și pentru că această secție a beneficiat din start de un consiliu științific, un consiliu științific de o asemenea anvergură, totalizând personalități de primă mărime ale istoriei la nivel internațional, academicieni, care se implică, nu sunt numai participanți la consilii ocazionale, o dată pe an, ci se implică chiar în tematici, în discutarea planurilor, în realizarea emisiunilor. [...] De asemenea, avea toate șansele dovedite să reziste și să fie într-adevăr un lucru de mare impact și de personalizare a instituției Radioului românesc și datorită faptului că acest colectiv a fost compus numai din oameni de specialitate. [...] Am avut oarecari temeri sau oarecari dubii privind statutul [înregistrărilor] ei, de arhivă, deci de depozitare în regim de arhivă a informației și [în același timp] statutul ei de creatoare de emisiuni. Și, în acest sens, am avut niște discuții, după ce s-au înființat canalele naționale, după 1996, cu domnul Dragoș Șeuleanu, cu Sebastian Sârcă, cu Mariana Conovici și vă spun sincer că nu regret că am acceptat ofensiva foarte constantă și dirijată a dâșnilor de a avea emisiune pe post, așa cum de altfel se întâmplase și înainte de reorganizare. De ce? Fiindcă aceste emisiuni, realizate la *Mediateca de istorie orală*, pot să spun că sunt unele dintre cele mai bune documentare, poate cele mai bune documentare pe care eu le-am auzit la postul de Radio național! [...] Deci, ca gen jurnalistice este foarte bine realizat. [...]

[Înregistrare de la simpozionul “Cinci ani de istorie orală la Radio”, 1998], <https://www.rador.ro/2018/02/01/1993-o-istorie-a-istoriei-orale-la-radioul-public/> (consultat la 16 august 2024).

Obiectivul a fost crearea unui nou tip de izvor istoric⁹⁶ – documentul sonor, cu potențial informativ istoric, a cărui evaluare științifică se face după aceleași criterii ca și în cazul celorlalte izvoare⁹⁷. Pentru aceasta existau planuri de recuperare a înregistrărilor existente în țară și străinătate, în vederea centralizării lor, într-o arhivă unică la nivel național. De asemenea, fuseseră create reguli clare de lucru, care garantau accesul la surse umane valoroase și sinceritatea lor. Astfel, intervievații puteau stabili din start momentul publicării produsului final. Existau mai multe categorii de astfel de documente: unele care urmau să fie date publicității și deschise cercetării după 30 de ani; altele, după ce va înceta din viață persoana respectivă; altele nu aveau niciun fel de restricții. Până în 1994, secția realizase înregistrarea a 146 de role de bandă și a altor 688 de documente sonore, pe casete⁹⁸. În acest interval de timp, prin

⁹⁶ Dan Berindei, istoric : „În 1980, la București, istoria orală a fost pentru prima dată una dintre marile teme de metodologie la Congresul de Științe Istorice de aici. Din ce în ce [mai mult] a prins, pe plan internațional, ca una dintre căile cunoașterii. [...] Istoria nu trebuie să fie o adunătură de cifre, de cronologii, de date seci, istoria trebuie să fie o operă de resurecție, de reînviere. Or, cum se poate face reînviere mai ușor decât cu aceste mărturii vii care îți vorbesc [de] dincolo de moarte?! Totdeauna m-a obsedat gândul ăsta: ce ar fi fost dacă în vremea lui Napoleon ar fi fost televiziune, radio și chiar servicii secrete care să se introducă în biroul lui Napoleon și [datorită cărora] am putea să îl urmărim direct, așa cum era. [...] Deci, opera asta de istorie orală este esențială în însuși procesul scrierii istoriei – și va fi. Pe această cale ne este îngăduit să reconstituim o realitate, așa cum a fost ea, cu plusuri, cu minusuri, dar, cred eu, fără patimă. Și chiar dacă azi mai există niște patimi, eu sper că peste 10-15 ani acest material va putea fi tratat fără patimă și va fi extrem de prețios!”
[Înregistrare de la simpozionul "Cinci ani de istorie orală la Radio", 1998]
<https://www.rador.ro/2018/02/01/1993-o-istorie-a-istoriei-orale-la-radioul-public/> (consultat la 16 august 2024).

⁹⁷ „Pe scurt, istoria orală este un pic de cercetare, un pic de jurnalism, un pic de psihologie, un pic de artă. Ca să obții un document valoros prin metoda istoriei orale trebuie să îți alegi tema cunoscând bine epoca din care face parte, să știi lucruri din biografia interviuatului, locul lui în comunitate, rolul lui în desfășurarea evenimentului, să știi să îi câștigi încrederea, să poți avea o comunicare cu el, să obții un raport proporțional între amintirile strict personale și cele de istorie generală/comunitară, să poți să îi îndulcești exagerările, să îi stârnești amintirea detaliilor și parfumul atmosferei...” (Silvia Iliescu, realizator Istorie Orală, <https://www.rador.ro/2018/02/01/1993-o-istorie-a-istoriei-orale-la-radioul-public/> (consultat la 16 august 2024).

⁹⁸ Ioan Scurtu, istoric : „Mă bucur că sunt la această întrunire festivă din două motive măcar: unul, că sunt membru în Consiliul Științific și am participat într-o anumită măsură la activitatea acestui compartiment; în al doilea rând, pentru că cei care lucrează sunt foștii mei studenți și sunt bucuros că oamenii care au absolvit Facultatea de Istorie sunt realizatori de bună calitate la Societatea Română de Radiodifuziune. Eu aș vrea să nu lungesc prea mult această discuție, să mă refer la o problemă care a fost adusă în discuție și anume aceea a valorificării [înregistrărilor de istorie orală]. Sigur că o formă foarte clară și eficientă este transmiterea pe post. Dacă se va putea mai mult, cu atât mai bine. [...] Eu aș mai avea încă unele sugestii, pornind de la ceea ce eu am realizat. Spre exemplu, posibilitatea publicării unor interviuri. Eu am făcut înregistrări cu Paul Niculescu Mizil, de exemplu și sigur că au fost destul de multe ore, dar s-ar putea face o selecție și dânsul și-a dat acordul pentru asemenea selecție, care să ducă la publicarea unei cărți. Sau, poate, s-ar găsi o altă modalitate de a folosi mai multe interviuri pe o anume tematică și această tematică poate să fie un eveniment istoric, un moment, dar poate să fie și ceva mai mult: o problemă de mentalitate, de mod de viață, de limbaj, care să se regăsească prin utilizarea mai multor

schimburi cu biblioteci din străinătate, Secția Istorie Orală și-a constituit cea mai serioasă documentare de specialitate din țară, dispunând de lucrări în exemplare unice, xerografiate după exemplare împrumutate pe termen scurt din Anglia, Statele Unite, Canada ș.a.⁹⁹.

Centrul avea un consiliu științific care îi coordona activitatea, format din istorici de prestigiu: acad. Dinu C. Giurescu, acad. Dan Berindei, prof. univ. dr. Ioan Scurtu, prof. univ. dr. Zoe Petre, dr. Nicolae Fotino, Cristian Popișteanu – directorul revistei *Magazin istoric* -, prof. univ. Ion Stoica¹⁰⁰. Coordonatorul Secției Istorie Orală a fost realizatorul Mariana Conovici: aceasta organizase formarea secției, pe care a condus-o 15 ani.

Începuturile au fost dificile, având în vedere limitările istoriei orale în dezbateră științifică, dar până în 2024, s-au adunat aproape 4000 de înregistrări cu valoare de document sonor, despre istoria secolului XX și XXI, cu o valoare de unicat sau foarte rare, ceea ce reprezintă o adevărată Arhivă de Aur pentru toate posturile societății.

Management administrativ și financiar

Transformările din Radio România aveau loc și la nivel administrativ. Schimbarea organigramei s-a făcut rapid, în prima jumătate a lui 1990. O notă de serviciu din 4 iunie 1990, menționează sintetic reorganizarea profundă a Radiodifuziunii Române, atât prin transformarea unor departamente și redacții existente, cât și prin înființarea unor entități noi. Le menționăm succint, în cele ce urmează.

La 10 aprilie 1990 au fost numiți directorii generali adjuncți – Coca Cosma Teoharie, Vasile-Doru Ionescu și Ilie Mihai -, directorii Ion Ghițulescu, Direcția Programe, Dan Ursuleanu, Direcția Relații cu Publicul - Secretariat General, Elena Zotoviceanu, Direcția Muzicală.

interviuri din medii diferite. După cum, s-ar putea realiza lucrări mixte, le-aș zice eu, folosind Arhiva [de Istorie] Orală, folosind alte surse și în felul acesta aducându-se o contribuție la clarificarea anumitor aspecte.

[Înregistrare de la simpozionul "Cinci ani de istorie orală la Radio", 1998] <https://www.rador.ro/2018/02/01/1993-o-istorie-a-istoriei-orale-la-radioul-public/> (consultat la 16 august 2024).

⁹⁹ Societatea Română de Radiodifuziune, *Raport al Consiliului de Administrație al Radiodifuziunii Române pentru perioada 1990-1994*, capitolul 9, „Cu ce rămânem?”, publicație internă, iulie 1994, p. 7.

¹⁰⁰ Notă adresată de redactorul-șef Andrei Banc și șeful de secție Mariana Conovici președintelui-director general al SRR, Teodor Cățineanu, invitat să participe la ședința anuală a Consiliului Științific, care urma să aibă loc pe 15 ianuarie 1996, ora 11. Sunt enumerați membrii Biroului Științific. Arhiva Documentare RADOR.

La 13 aprilie a fost constituit Departamentul de Teatru și Varietăți (redactor-șef al departamentului Cristian Munteanu), Departamentul Tineret-Copii (redactor-șef Marius Grozea, redactor-șef adjunct Titus Vâjeu, secretar general de redacție Lucian Sârbescu), precum și Departamentul Literatură Artă (redactor-șef Liviu Grăsoiu, secretar general de redacție Florin Plavlovici).

La 17 aprilie s-a constituit Departamentul Emisiunilor în Limbile Naționalităților Conlocuitoare (redactor-șef Peter Mog), Centrul de Informare și Sinteză (redactor-șef Mihai Andrei, secretar general de redacție Elena Ionescu).

La 18 aprilie, în cadrul Direcției Muzicale, s-a constituit Redacția Muzicală (redactor-șef Mihaela Doboș).

La 20 aprilie a luat naștere Departamentul Informații, Publicistică, Sport (redactor-șef Valeriu Dăescu, redactori-șefi adjuncți Peter Wagner, Viorel Popescu, Ștefan Naciu și a fost reconfirmat în funcția de secretar general de redacție Nicolae Cristoloveanu).

La 25 aprilie s-a constituit Departamentul Știință, Învățământ, Educație (redactor-șef Andrei Banc, redactor-șef adjunct Eugenia Popescu).

La 8 mai s-au creat redacțiile Departamentului General al Emisiunilor pentru Străinătate (redactori-șefi adjuncți Gheorghe Ivaneș, Marilena Gheciu, Vasile Oroianu, Mariana Stoica, Horațiu Doboș și reconfirmată în funcția de secretar general de redacție Elena Podoabă.

La 23 mai s-au constituit Direcțiile Departamentului Tehnic (directori Ilie Drăgan, Filip Nicolau, Milcea Petcu) și, în cadrul Direcției Muzicale, Secția Transmisii și Înregistrări Muzicale (șef Alexandru Pîrlea).

La 31 mai s-a înființat Direcția Relații cu Publicul-Secretariat General Radio (director Dan Ursuleanu, redactor-șef adjunct Marian Bistriceanu, secretar general de redacție Ion Costea, șefi de secție Carmen Cojocariu, Anton Teodorescu, Rodica Popârlan, șef serviciu secretariat Nadia Ganță).

La 4 iunie 1990 s-a constituit Direcția Economică (director Doina Toma, contabil șef Lucia Robe; Emil Georgescu a fost reconfirmat în funcția de director adjunct)¹⁰¹.

¹⁰¹ Radiodifuziunea Română, Notă de serviciu, 4 iunie 1990.

Referitor la situația economică a Radioului public postcomunist, primii patru ani de activitate au fost marcați de dificultățile financiare cauzate de „creșterea foarte lentă a tarifului de abonament și puțină înțelegere găsită la toate nivelurile, cu mici excepții, pentru însemnătatea efortului Radiodifuziunii”¹⁰² și de o lipsă de înnoire tehnică, multe echipamente fiind la nivelul anului 1952. Din punct de vedere economic, noul stat democratic se confrunta cu o inflație galopantă, de exemplu, în anul 1993, aceasta era de 250%. Bani se devalorizau rapid, economiile oamenilor obișnuiți se deteriorau – exista o mare nesiguranță și neînțelegere a capitalismului. În acest context general, Radiodifuziunea nu se afla nici ea într-o situație fericită, un exemplu, tot din 1993: pentru a putea plăti chenzina a II-a a lunii octombrie, SRR mai avea nevoie de 150 de milioane de lei¹⁰³.

Bugetul proiectat pentru 1995 prevedea din start pierderi, statul neacoperind corespunzător cheluiala cu releele de transmisie: total venituri 46.362.028, total cheltuieli 63,792.196, pierdere 23.650.168 (din care stații și circuite 21.620.000 lei)¹⁰⁴.

În timpul mandatului său, mai exact la 8 decembrie 1993, Eugen Preda a trebuit să facă față și unei greve de avertisment, pregătite de Sindicatul Liber din RTVR, condus de Dumitru Iuga. După cum am aflat din *Curierul Național*, ediția din 9 decembrie 1993, Paul Everac, director general al Televiziunii Române, a laudat modul în care a făcut față situației Eugen Preda: „Eu consider că programul este un bun național. Dacă altă dată greviștii au reușit să îl perturbe, de data aceasta am învățat lecția de la Eugen Preda, care a dejucat întreruperea programelor la Radio”¹⁰⁵.

Acuzat că a împiedicat desfășurarea grevei de avertisment din Radiodifuziune, Sindicatul Liber din RTVR a cerut demisia directorului general Eugen Preda¹⁰⁶. Acest lucru nu s-a produs.

¹⁰² Societatea Română de Radiodifuziune, *Raport al Consiliului de Administrație al Radiodifuziunii Române pentru perioada 1990-1994*, capitolul 14, Portofelul și microfonul, publicație internă iulie 1994, p. 10.

¹⁰³ Notă privind situația financiară a Radiodifuziunii, 30 septembrie 1993.

¹⁰⁴ *Ibidem*.

¹⁰⁵ *Curierul Național*, *Grevă ratată la Televiziune. "Am învățat lecția de la Eugen Preda"* (Pavel Everac, director general al TVR), 9 decembrie 1993.

¹⁰⁶ *Evenimentul Zilei*, 25 mai 1993, Oana Costea, Daniel Ionescu, *Sindicatul Liber din RTVR cere demisia directorului general Eugen Preda*.

Unul dintre cele mai mari merite ale liderului Radiodifuziunii Române a fost contribuția la crearea Legii 41/1994 de funcționare a serviciilor audiovizuale de media, lege care a pus bazele dezvoltării lor moderne, din poziția sa de expert. Există în amintirea colectivă a celor care au colaborat cu Eugen Preda reuniunile în care aceștia erau consultați (chiar și angajații foarte tineri) despre cum ar trebui să fie contextul legislativ în care să se organizeze și să funcționeze serviciile publice de media.

Fie că aceste ședințe au generat idei, fie că au influențat indirect repererele generale ale matricei în care e firesc să funcționeze serviciile publice de media, adoptarea – după patru ani de la căderea lui Nicolae Ceaușescu, în 1994 – a Legii privind organizarea și funcționarea Radioului și Televiziunii publice (SRTv) a reprezentat o transpunere a aspirațiilor publice de independență și autonomie pe care aceste două entități trebuiau să le îndeplinească pentru a funcționa într-o democrație.

Raportat la momentul adoptării cadrului normativ care privește organizarea și funcționarea serviciilor publice de media, setul de norme legale și contextul politic au determinat o matrice modernă și funcțională care a permis dezvoltarea/funcționarea autonomă și independentă a SRR și SRTv, inclusiv în zilele noastre.

Nu întâmplător, sediul materiei independenței serviciilor publice de media se află în *Constituție*. Poate că cel mai propice moment în care un popor conștientizează că serviciile publice de media trebuie să fie independente – mai ales din punct de vedere politic – este cel al schimbării de la un regim totalitar la un regim democratic. În timpul dictaturii, media este supusă cenzurii și informațiile au scopul de a ține populația atașată acelei puteri. În democrație, populația conștientizează că dreptul său la informare corectă și nepărtinitoare trebuie să se regăsească printre drepturile fundamentale. Media publică are acest rol esențial. De aceea, a fost nevoie ca independența sa să fie statuată constituțional¹⁰⁷, prin forța aceasta normativă care nu poate fi modificată cu ușurință, fiind o lege organică¹⁰⁸.

Pentru a încheia bilanțul celor patru ani în care Eugen Preda s-a aflat la conducerea SRR, trebuie să trecem în revistă și punctele slabe ale mandatului:

¹⁰⁷ *Constituția României*, art. 31, alin. 5.

¹⁰⁸ *Constituția României*, art. 151.

- Lipsa unor obiective concrete/dificultatea unor grupe de angajați de a le recunoaște și a se identifica cu ele;
- Stabilirea costurilor și realizarea cheltuielilor netransparente;
- Structurile, principiile de operare și management neadaptate noului context¹⁰⁹.

În ciuda tuturor transformărilor politice, economice, sociale, a creării unei piețe concurente audiovizuale, Radio România și-a menținut ascultătorii. În 1990, audiența postului Radio România Actualități era de 65,8%, iar în 1993 de 65% la sută. Migrarea a mai puțin de un procent către posturile comerciale reprezintă, probabil, cel mai mare succes al acestui mandat¹¹⁰.

Proiecție a dezvoltării SRR

Eugen Preda avea proiecte de viitor, dincolo de anul 1994. Cum ar fi trebuit să se dezvolte, în continuare, Radioul public? În primul rând, avându-l în vedere pe beneficiarul tuturor inițiativelor sale: ascultătorul român de radio¹¹¹.

Direcțiile majore de dezvoltare erau proiectate pe mai multe paliere. Prima direcție - alinierea la reglementările internaționale în domeniu și explicarea consecințelor participării la activitatea organismelor pan-europene.

A doua direcție de dezvoltare, surprinzătoare având în vedere că a fost formulată în 1994, se referă la evoluția digitală: „Să facem față extrem de rapidelor schimbări tehnologice ale sfârșitului de secol, în particular, introducerii tehnologiilor digitale și, în termeni generici, creării așa-numitelor ‘autostrăzi informaționale’”¹¹². Pentru a reuși modernizarea tehnologică, era avansată ca soluție implicarea în proiecte de interes social, susținute de companii de software și hardware.

Alte două direcții de viitor erau considerate marketingul, fiind vizată crearea unui grup specializat de lucru, și o politică proactivă de personal: ”Politica de personal a SRR se va concentra asupra angajării și pregătirii a noi generații de tineri”¹¹³; ”Posturile cheie

¹⁰⁹ Societatea Română de Radiodifuziune, *Raport al Consiliului de Administrație al Radiodifuziunii Române pentru perioada 1990-1994*, capitolul 19, Proiecție mediul comunicațional românesc/internațional și evoluția Societății Române de Radiodifuziune, publicație internă iulie 1994, pp. 20-21.

¹¹⁰ *Idem*, capitolul 14, Portofelul și microfonul, publicație internă iulie 1994, p. 14.

¹¹¹ *Idem*, capitolul 19, Proiecție mediul comunicațional românesc/internațional și evoluția Societății Române de Radiodifuziune, publicație internă iulie 1994, p. 16.

¹¹² *Ibidem*.

¹¹³ *Ibidem*, p. 19.

ale SRR vor fi ocupate de ziaristi care, vor primi educația managerială de care au nevoie. O instituție de presă poate fi condusă cel mai eficient de profesioniștii care reprezintă profilul său fundamental”¹¹⁴. Acest obiectiv urma să fie realizat prin constituirea unui grup de rezervă de tineri apți să preia posturi de conducere, prin mobilitate profesională, după 3-5 ani de experiență într-o activitate, și prin pregătire profesională, văzută ca o prioritate managerială de gradul zero.

Alte ținte importante pentru anii care urmau să curgă după 1994: definirea clară a poziției în piață și a obiectivelor, dezvoltarea unor domenii de activitate care să pună în valoare punctele tari ale SRR și care să ajute instituția să își atingă obiectivele, stimularea inteligenței economice, apărarea intereselor ascultătorilor, dezvoltarea de lobby pentru promovarea inițativelor. Totodată, urma să fie editată lunar o revistă de prezentare a SRR, gratuit, și să se întrețină, regulat, relații cu 20-30 ziaristi, pentru a se stimula publicarea de articole favorabile sau neutre referitoare la SRR¹¹⁵.

Pentru Radio România sub conducerea lui Eugen Preda, perioada 1990-1994 a reprezentat un moment fundamental: s-au pus bazele unui jurnalism modern, de calitate, audiența s-a menținut la cote foarte ridicate, structurile instituționale au fost reformate din temelii, iar activitatea sa a fost sincronizată cu evoluțiile internaționale în domeniu.

Eugen Preda, mentor și lider

Directorul general al Radiodifuziunii Române era un spirit ales și modest, nu dorea să dea nimănui lecții „în legătură cu ținuta profesională sau morală”¹¹⁶, și, totuși, a avut o influență covârșitoare asupra a generației întregi de jurnaliști.

¹¹⁴ *Ibidem.*

¹¹⁵ *Ibidem.*

¹¹⁶ „(...) un citat din Alexis Leger, care a fost secretar general al Quais D’Orsay-ului înainte de război, în perioada ’36 - ’39, și mai bine cunoscut poate sub numele de Saint John Perse, laureatul Premiului Nobel pentru poezie din ajunul războiului. Alexis Leger obișnuia să spună ceva cam în sensul următor : “Gazetăria te poate duce la orice, cu o singură condiție - să o părăsești la timp”. Ca unul care n-am părăsit-o după 45 de ani, mi-aduc întotdeauna aminte de generalul De Gaulle, care spunea că “cimitirele sunt pline de oameni indispensabili”. Asta pentru a nu fi suspectat nici măcar cât negru sub unghie că aş vrea să dau lecții altora în legătură cu ținuta lor profesională sau morală” - Extras din interviul cu Eugen Preda, realizat de Mariana Conovici, 23.03.1995, caseta C 219, document 1104, Arhiva de Istorie Orală SRR.

La începutul anilor 1990 sute de tineri au avut oportunitatea de a se angaja la Radiodifuziune, mulți dintre ei devenind, peste ani, profesioniști respectați ai microfonului. Pentru imensa lor majoritate, Eugen Preda a fost un model.

El a fost un mentor¹¹⁷, în adevăratul sens al cuvântului, pentru cei care au avut șansa de a lucra direct cu directorul general, și un lider respectat pentru toți ceilalți.

Vom introduce aici termenul de leadership, definit de Y. Tellier, care este asociat în mod obișnuit cu comunicarea inter și intra-grup. Într-un sens restrâns, este definit ca influență asupra comunicării. Practic, conducerea și influența sunt sinonime¹¹⁸.

Bazele leadershipului se află în spiritul de echipă, care este rezultatul integrării a patru procese:

- construirea încrederii între cei implicați;
- stabilirea unei misiuni clare și a unor obiective, la care oamenii le aderă;
- elaborarea deciziilor participative;
- motivarea grupului să atingă obiectivele comune¹¹⁹.

În ceea ce privește eficacitatea, leadershipul implică capacitatea unei persoane:

- de a crea o viziune;
- de a stabili direcții de acțiune;
- de a reuni echipele pentru a realiza viziunea;
- de a urmări proiectul în procesul său;
- de a obține rezultate prin organizare, control și rezolvare de probleme;
- de a munci în echipă, ca punct culminant al punctelor forte complementare a căror identitate constă în realizarea viziunii comune¹²⁰.

Leadershipul presupune, totodată, un proces de comunicare între două sau mai multe persoane și transmiterea unor semnificații care îi afectează, într-un fel sau altul.

Între manager și lider există o relație de incluziune. Leadershipul și managementul reprezintă două dimensiuni distincte ale leadershipului. „Leadershipul reprezintă capacitatea de a influența oamenii să acționeze. Pe de alta parte, managerul

¹¹⁷ „Mentor = Povătuitor, îndrumător, călăuzitor, preceptor; educator”.

<https://dexonline.ro/definitie/mentor/definitii> (consultat la 5 septembrie 2024).

¹¹⁸ Yvan Tellier, Daniela Roventă-Frumușani, *Resurse umane și dezvoltare organizațională*, Editura Cavallioti, București, 1999, p. 126.

¹¹⁹ Viorel Cornescu, Ioan Mihăilescu, Sica Stanciu, *Managementul organizației*, Editura All Beck, București, 2003, p. 221.

¹²⁰ *Ibidem*.

trebuie să asigure îndeplinirea obiectivelor organizației prin planificarea, organizarea și direcționarea acțiunilor către un scop. De aici, concluzia că cineva poate fi un manager eficient fără a fi un bun conducător”¹²¹.

Aplicând această grilă de analiză activității de conducere a directorului general al Radio România, Eugen Preda, constatăm că acesta a excelat și ca lider și ca manager.

A construit încredere în SRR încă de la început, evitând o lustrație dură și o disensiune majoră, prin sigilarea dosarelor de personal. Oamenii au cunoscut viziunea noului director, exprimată clar – poate fi rezumată prin sintagmele ”să dezorganizăm haosul” și ”orice știre bună sau rea se va auzi de la Radio” -, au aderat la ea și au participat la realizarea ei.

A stabilit direcții de acțiune, a reunit și consultat echipele pentru realizarea obiectivelor. Un exemplu enunțat în subcapitolul anterior a fost cel privind reuniunile pe marginea Legii 41 de organizare și funcționare. Și-a urmărit proiectul în procesul său cu multă seriozitate. Oamenii își amintesc că Eugen Preda asculta continuu Radio România, atât în birou, cât și prin intermediul unui receptor portabil, și nu ezita să își spună părerea despre calitatea actului jurnalistic. A obținut rezultate prin organizare, control și rezolvare de probleme.

A știut să motiveze oamenii, prin mentorat, feedback direct, dar și prin oferirea de oportunități de perfecționare. După cum am arătat în capitolul precedent, pregătirea profesională era considerată prioritate zero pentru management, iar jurnaliștii erau expuși unor modele de bună practică internaționale.

Totodată, a fost un om de echipă și nu a ezitat să își exercite meseria de jurnalist și de corespondent, chiar în anii săi de directorat, după cum vom dezvolta în subcapitolul următor.

În timpul vieții, Eugen Preda a fost extrem de discret, nu am găsit decât foarte puține articole de ziar care să îl caracterizeze, cele mai multe au fost scrise atunci când a dispărut și în anii următori. Vom trece în revistă câteva dintre acestea, pentru a ilustra cât mai complet modul în care a reușit să devină un adevărat mentor al jurnalismului de radio: „Așa cum îi stă bine unui spirit ales, Eugen Preda știa să fie intransigent și jovial

¹²¹ Viorel Cornescu, Paul Marinescu, Doru Curteanu, Sorin Toma, *Management*, Editura Universității București, București, 2003, p. 163.

totodată. Ca director general al SRR, a deschis larg porțile Radioului unui număr impresionant de gazetari și mulți dintre aceștia și l-au ales drept model de acțiune practică”¹²², scria jurnalista Elvira Ivașcu.

Sanda Faur, de la *Cronica Română*, remarca și ea performanța formării unei noi generații de jurnaliști: ”Recent, câteva zile la rând, radioul românesc, jurnaliștii (de toate vârstele, dar mai ales cei tineri) de la „România Actualități” au deplâns pierderea celui care a fost numit „Domnul Radio”, „Legenda Radio”; Eugen Preda, cel care a lucrat 50 din cei 70 de ani ai săi la radio, creându-i, ca director, personalitatea, statura și echidistanța din acești ani post-comuniști. Dar mai ales creând noua generație – excelentă – de radio-jurnaliști respectată de întreaga nație (ba chiar și de întreaga medie)”¹²³.

Declarațiile președinților, din anul 2000, ai celor două comisii de cultură din Parlamentul României, care răspundeau de activitatea SRR, au fost formulate în același sens, remarcând modernitatea și activitatea formativă a fostului director general: „Am admirat la Eugen Preda pregătirea profesională, pasiunea sa pentru tot ceea ce era modern”¹²⁴; ”Eugen Preda a fost un întemeietor al radioului modern, profesionist, a fost un ziarist de elită, un manager și un profesor deopotrivă”¹²⁵.

Președintele director-general al SRR din anul 2000, Andrei Dimitriu, reliefa, la rândul său, rolul de formator, competiția la care îi provoca pe tineri fostul lor director general: „Eugen Preda este un nume care a onorat publicistica românească, este un reper la care vom continua să ne raportăm, fără să știm dacă vom reuși să-i satisfacem exigențele. Va rămâne o veșnică provocare pentru cei alături de care a lucrat, dar și pentru cei tineri, care vor fi auzit de legenda Eugen Preda”¹²⁶.

Este interesant să analizăm declarațiile a trei mari jurnaliști de la posturi internaționale importante, considerate modele de profesionalism și echidistanță de către ascultătorii din România. Nestor Rateș, de la Europa Liberă, un jurnalist extrem de

¹²² Elvira Ivașcu, *Radioul și oamenii săi minunați: Eugen Preda*, ziarul *Economistul*, 6.10.2005.

¹²³ Sanda Faur, *Să știi a-ți înfrunța destinul*, ziarul *Cronica Română*, 9.08.2000.

¹²⁴ Gabriel Țepelea, președintele Comisiei de Cultură, Artă și Mass-Media a Camerei Deputaților, *Revista Radio România*, articol Eugen Preda, *De acum doar legenda...*, nr. 187, 13.08.2000, p. 18.

¹²⁵ Eugen Vasiliu, președintele Comisiei de Cultură, Artă și Mass-Media a Senatului României, *Revista Radio România*, articol Eugen Preda, *De acum doar legenda...*, nr. 187, 13.08.2000, p. 18.

¹²⁶ Andrei Dimitriu, președinte-director general al SRR, *Revista Radio România*, articol Eugen Preda, *De acum doar legenda...*, nr. 187, 13.08.2000, p. 18.

cunoscut în perioada comunistă de cei care ascultau pe ascuns posturile libere, sublinia nivelul ridicat de perfecționare la care ajunsese jurnalistul Preda: „Printre jurnaliștii de radio, Eugen Preda era un pisc. Înzestrat cu o voce impunătoare, versat în expresia concisă a jurnalismului radiofonic, el devenise o prezență inconfundabilă pe undele radiofonice, cu decenii în urmă”¹²⁷.

Valeriu Sela, jurnalist la Vocea Americii, constata și el, cu admirație, generozitatea lui Eugen Preda față de tineri: „Am avut plăcerea să îl cunosc pe acest mare om de presă și, pentru cei ca mine, care am început meseria aceasta în România, el este și va rămâne un reper profesional deosebit, mai ales că era un om de o foarte mare generozitate, așa cum au constatat, fără îndoială, și tinerii care i-au fost în preajmă în toți acești ani”¹²⁸.

Noam Yafe de la Kol Israel îl aprecia drept un profesionist al microfonului, arătând și el că ceea ce rămâne important este nucleul de jurnaliști pregătiți de Eugen Preda: „Am învățat multe de la el, de la acest om atât de înțelept, un adevărat profesionist al microfonului, și, după ce l-am cunoscut mai bine, am înțeles cum a reușit el această performanță de a pune Radioul public din România la un nivel care face cinste oricărui post de radio public din lumea democrată. Cred că cea mai importantă parte a testamentului său o constituie acest nucleu de ziariști pregătiți de el, oameni profesioniști care vor continua, desigur, și mai departe opera începută de dânsul”¹²⁹.

În concluzie, examinând modul în care a interacționat cu grupul angajaților SRR, am descoperit la mentorul Eugen Preda toate calitățile comune liderilor de succes: voința și ambiția - o dorință relativ mare de realizare; dorința de a conduce și influența pe ceilalți, demonstrând disponibilitatea de a accepta responsabilitatea; onestitate și integritate - liderii construiesc relații de încredere între ei și sunt loiali și sinceri, arătând consistență între cuvinte și acțiuni; încrederea în sine - adepții se uită la lideri care își dezvăluie lipsa de îndoială; inteligența - liderii trebuie să fie suficient de inteligenți pentru a colecta, sintetiza și interpreta cantități mari de informații și pentru a crea

¹²⁷ Nestor Rateș, Europa Liberă, *Revista Radio România*, articol Eugen Preda, *De acum doar legenda...*, nr. 187, 13.08.2000, p. 21.

¹²⁸ Valeriu Sela, Vocea Americii, *Revista Radio România*, articol Eugen Preda, *De acum doar legenda...*, nr. 187, 13.08.2000, p. 21.

¹²⁹ Noam Yafe, Kol Israel, *Revista Radio România*, articol Eugen Preda, *De acum doar legenda...*, nr. 187, 13.08.2000, p. 21.

viziuni; competență profesională - liderii eficienți au un grad înalt de cunoștințe despre afaceri, industrie și probleme tehnice.

Eugen Preda, jurnalistul

Eugen Preda avea o experiență bogată de reporter, realizator, corespondent, comentator de politică externă, redactor-șef, atunci când a fost numit director general. Funcția cea mai înaltă în Radioul public nu l-a oprit însă să realizeze interviuri și corespondențe atunci când a fost necesar.

Dintre interviurile cu personalități marcante pe care le-a realizat în perioada directoratului său, le menționăm pe cel cu președintele Republicii Moldova, Mircea Snegur, la 22 februarie 1994¹³⁰, ca și pe cel cu Elizabeth Dowdeswell, directorul executiv al Programului ONU pentru Mediul Înconjurător și Așezări Umane, la 3 februarie 1994¹³¹.

Eugen Preda a fost martor ocular al războaielor civile din Iugoslavia și din Republica Moldova (Transnistria), dar și al războiului din Golf, din Karabach și al celui din Somalia¹³², a făcut transmisiile de la fața locului și a realizat reportaje care s-au bucurat de aprecierea ascultătorilor și de admirația colegilor.

În cartea *Bye, bye Mogadiscio*¹³³ explică din ce motiv a ales să acopere actualitatea în zone de conflict, o inițiativă deloc răspândită în lumea directorilor de media: „[...] Poate cea mai grea și mai dificilă răspundere pe care mi-am asumat-o a fost atunci când a trebuit să trimit oameni în zone de conflict, însă poate că îmi aduc

¹³⁰ Flux Radio Observator, RADOR, 22 februarie 1994, Arhiva Documentare RADOR.

¹³¹ Flux Radio Observator, RADOR, 3 februarie 1994, Arhiva Documentare RADOR.

¹³² „Aflându-mă și eu în treabă pe aceste teatre de confruntări – Golf, Transnistria, Iugoslavia, Karabach – cu echipele Radiodifuziunii Române, mi-am confirmat nu doar valoarea exemplului personal, ci și cât de multe rezerve de generozitate, de calm și de rezistență au colegii și colegele noastre, cât de rapid și-au demonstrat ei profesionalismul într-o întrecere cu neprevăzutul, pe care bineînțeles l-au învățat minte”. *Bye Bye Mogadiscio*, Editura Alfa, București, 1969 (coautor Sorin Gugonea), p. 14.

¹³³ „De fapt, am ajuns la Mogadiscio după un zbor de aproximativ 12 ore, care a inclus o escală la Abu Dhabi, la ora 9.47, ora locală (ora 8.47 a Bucureștiului), în ziua de 21 ianuarie. Ocazia a fost prilejuită de înlocuirea a 174 de oameni din contingentul care a plecat în luna iunie a anului 1993. Alături de cele 169 de persoane selecționate: medici, personal mediu sanitar, asisteți sanitari, îngrijitori, precum și personal de deservire în care intra: logistică, tehnici și personal de pază, au participat la acest zbor și ziaristii: Val Vâlcu, însoțit de fotoreporterul Lucian Crișan, de la ziarul „Adevărul”, Cristian Botez – „România Liberă”, Eugen Preda de la Radio România și Sorin Gugonea de la Radio România Internațional. Dintre cei 5 ziarști sosiți, 3 au revenit la București cu eșalonul care s-a repatriat. Așadar, am rămas subsemnatul, împreună cu Sorin Gugonea. (*Bye Bye Mogadiscio*, Editura Alfa, București, 1969 (coautor Sorin Gugonea), p. 11.

aminte că le-am spus întotdeauna, înainte de a pleca, faptul că noi nu avem nevoie de eroi, ci avem nevoie de corespondențe. Lucrul acesta cred că l-au auzit toți, pentru că a-ți lua răspunderea de a trimite oameni în zone de conflict înseamnă că-ți iei o răspundere enormă și oamenii trebuie să înțeleagă foarte bine faptul că și tu ai fi dispus să te duci în locul respectiv și că nu le ceri să dea curs unor înclinații de moment (...)¹³⁴.

Eugen Preda a realizat și un ghid, util pentru jurnaliștii de război și pentru trimișii speciali, publicat în cartea citată. Enumerăm aceste reguli, la fel de actuale și în anul 2024:

- Jurnalistul trebuie să fie conștient că este principala sursă informații reale pentru redacția proprie;
- Materialele trebuie redactate pentru format audio;
- Un corespondent de război trebuie să fie calm când transmite;
- Un jurnalist de război este parte a unei echipe, din care o parte este în teatrul de operații, dar cealaltă se află la capătul firului;
- Un corespondent trebuie să trăiască viața de la fața locului, să nu pretindă nimic special, cu excepția legăturii radio sau telefonice;
- Un jurnalist de război trebuie să accepte privațiuni și dificultăți;
- Un corespondent de război trebuie să își adapteze și vestimentația – să nu fie strident și, de preferat, să fie îmbrăcat ca oamenii locului;
- Un jurnalist de război trebuie să fie perseverent, să lupte pentru obținerea unui interviu sau, cel puțin, a unei declarații în exclusivitate înaintea celorlalți ziariști;
- Un corespondent de război trebuie să fie conștient că atâta timp cât aude gloanțele șuierând, înseamnă că e în viață;
- El trebuie, totodată, să nu uite că este în acel loc și în acel moment omul cel mai important din redacție și să fie la înălțimea acestei responsabilități¹³⁵.

Eugen Preda a știut să rămână un jurnalist adevărat, indiferent de funcție, fiind dotat cu un talent deosebit și cu un spirit de colegialitate rar întâlnit, după cum scria Titus Vîjieu, fost șef al Direcției Relații Internaționale a SRR: „Mai tânăr cu un an decât Radioul Național, Eugen Preda (n. 29.IX.1929) a intrat în istoria acestei instituții drept

¹³⁴ *Bye Bye Mogadiscio*, Editura Alfa, București, 1969 (coautor Sorin Gugonea), pp. 11-12.

¹³⁵ *Ibidem*, pp. 15-16.

una dintre cele mai puternice personalități care i-au marcat devenirea. Fără astfel de profesioniști, Radioul nu ar fi decât un banal megafon, un instrument eminent tehnic. Dar oameni ca el au știut să îi acorde șansa expresivității și a harului publicistic. Chiar și atunci când – după 1989 – s-a aflat în fruntea Radiodifuziunii Române, noi n-am văzut în Eugen Preda decât un coleg pe a cărui experiență de viață și de meserie ne puteam bizui la greu”¹³⁶.

Eugen Preda, scriitor talentat

Eugen Preda a fost un scriitor prolific, publicând, atât ca unic autor, cât și în calitate de coautor: *S-au întâlnit două continente* (Conferința de la Bandung), Editura de Stat pentru Literatură Politică (ESPLP), București, 1955, *Se prăbușește sistemul colonial*, ESPLP, București, 1957, *Dosarul Berlin-Vest*, Editura Politică, București, 1961, *Transmitem de la O.N.U.*, Editura Politică, București, 1962, *Dialog cu trei continente. Relațiile României cu țările în curs de dezvoltare*, Editura Politică, București, 1965 (coautor Cristian Popișteanu), *Cinci coloane pe-a-ntâia. Considerațiuni asupra mijloacelor de informare din țările occidentale*, Editura Politică, București, 1968 (coautor H. Dona), *Bye Bye Mogadiscio*, Editura Alfa, București, 1969 (coautor Sorin Gugonea), *Săritura de pisică*, Editura Militară, București, 1976, *Miza petrolului în vâltoarea războiului*, Editura Militară, București, 1983, *Sferele de influență* (coautor, împreună cu Corneliu Bogdan), Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986 (cu varianta în engleză *Spheres of influence*, Columbia University Press, 1988), *NATO, scurtă istorie*, Editura Militară, București, 1999.

Ca autor de carte, Eugen Preda se distinge printr-o scriitură exactă și abilă, prin descrieri scurte, cu multe imagini vizuale, asemenea unui reportaj de radio. Dincolo de pasajele tributare ideologiei epocii, descoperim realități fascinante, din spații puțin cunoscute, analizate cu obiectivitate și minuțiozitate. Câteva exemple, primul din cartea *Transmitem de la ONU*, apărută în 1962: "Fluxul negru al mașinilor de lux se revarsă amețitor pe arida First Avenue. Acele ceasornicului indică orele 14 și 30 de minute. Este

¹³⁶ Titus Vâjeu, *Domnul Radio*, Revista *Universul Radio*, nr. 8-14 noiembrie 2004, pp. 38-39.

a treia marți a lunii septembrie. An de an, în această zi tabloul se repetă. Căutătura polițiștilor mătură mulțimea curioșilor, înțărucită cu bariere purtând inscripția: Cross Line Police. Un fâlfâit abia perceptibil plutește deasupra zecilor de steaguri aliniat la distanță egală¹³⁷.

Cartea *Dosarul Berlin-Vest*, lansată în 1961, se bazează pe o viziune de epocă, ideologizată, care opunea marile blocuri politice din timpul Războiului Rece, dar cuprinde descrieri și analize deosebite: „Berlinul este unul dintre cele mai populate orașe, un centru industrial puternic, un important nod de comunicații terestre și aeriene. De la sfârșitul secolului al XVIII-lea, simbolul capitalei Germaniei a devenit Poarta Brandenburg, deasupra căreia zeița Victoria zboară în carul de luptă”¹³⁸.

Miza petrolului în vâltoarea războiului, apărută în 1983, scrutează cu luciditate importanța „aurului negru” în conflictele planetare: „Plonjând din alburiul cerului peste albastrul crud al mării, un avion cu însemnele crucii de fier pe aripi și ale zvasticii pe coada fuzelajului se apropia de pământul iradiind sclipiri roșiatice. Fila calendarului indica 12 februarie 1941, când pe un aeroport ocupat de italieni pe coasta Libiei, din avionul care tocmai aterizase, descindea un general german¹³⁹.

Săritura de pisică, lansată în 1976, este poate cea mai cunoscută carte a lui Eugen Preda, ea fiind rodul unei lucrări de doctorat în istorie, titlu obținut în anul 1973. Pasajul selectat denotă aceeași scriitură frumoasă, de reporter talentat: ”Discuția dura de două ore. Atmosfera devenea tot mai încărcată. Între timp, peste Moscova se lăsase înserarea. Era o căldură înăbușitoare. În vastul cabinet simplu și rece, din Kremlin, nu pătrundea nici un zgomot din afară”¹⁴⁰.

Cartea care îi pune în valoare cel mai bine experiența din mediile jurnalistice și care explică pasiunea sa pentru modernitate este *Cinci coloane pe-a-ntâia. Considerațiuni asupra mijloacelor de informare din țările occidentale*, 1968 (coautor H. Dona): „Perioada pe care o trăim se caracterizează printr-o dezvoltare considerabilă a mijloacelor de comunicare între oameni, țări, continente. A devenit azi banală constatarea că distanțele s-au redus într-atâta, încât evenimentele petrecute în orice

¹³⁷ *Transmitem de la O.N.U.*, Editura Politică, București, 1962, p. 3.

¹³⁸ *Dosarul Berlin-Vest*, Editura Politică, București, 1961, p. 13.

¹³⁹ *Miza petrolului în vâltoarea războiului*, Editura Militară, București, 1983, p. 5.

¹⁴⁰ *Săritura de pisică*, Editura Militară, București, 1976, p. 7.

colț al pământului devin cunoscute restului omenirii într-un răstimp de numai câteva ore sau câteva minute și deseori nu numai sub formă de relatare scrisă, ci direct prin intermediul imaginilor sonore și vizuale¹⁴¹.

Cititorul de azi este surprins de actualitatea termenilor și viziunea asupra dezvoltării mediei mondiale: „Omul contemporan – ne referim aici mai ales la locuitorul țărilor dezvoltate din punct de vedere economic – trăiește într-un univers în care mijloacele de comunicare în masă sunt din ce în ce mai influente, mai obsedante chiar, determinând într-o măsură tot mai mare ideile acestui om, și, poate, nu în primul rând ideile, ci mai cu seamă gesturile și reacțiile cotidiene, simpatiile și antipatiile ‘curente’, tot ceea ce constituie viața obișnuită”¹⁴².

Tradiția jurnaliștilor scriitori datează din secolul XIX și a continuat cu succes în secolul XX. Enumerăm doar câteva nume sonore: Mihai Eminescu, Ion Luca Caragiale, Ion Minulescu, Eugen Ionescu.

Eugen Preda a fost un scriitor talentat, iar cărțile sale trădează pasiunea pentru actualitate, specifică jurnaliștilor, abordând subiectele fierbinți ale vremurilor pe care le-a trăit.

Eugen Preda, funcții și premii

A fost vicepreședinte al Fundației Universității Mării Negre, membru al Consiliului Consultativ al MAE, de la crearea acestuia, în anul 1991, membru al Consiliului Director al Centrului de Studii Euro-Atlantic, de la crearea acestuia, la 22 februarie 1992, și membru al Institutului Internațional al Presei din Viena, din anul 1994, director al Centrului pentru Studiul Istoriei Evreilor din România¹⁴³, iar, în ultima parte a vieții, a fost președintele Consiliului de Onoare al SRR.

A primit numeroase titluri și premii, între care cel de laureat al anului 1991 al cotidianului *Curierul Național* („Premiul Cel mai bun reportaj radiofonic” pentru seria de

¹⁴¹ *Cinci coloane pe-a-ntâia. Considerațiuni asupra mijloacelor de informare din țările occidentale*, Editura Politică, București, 1968 (coautor H. Dona), p. 7.

¹⁴² *Ibidem*, p. 228.

¹⁴³ *C.N. Magazin, Carnet de istorie*, 18-24.03.1996.

transmisiuni privind războiul din Golf și războiul civil din Iugoslavia), „Premiul Special UNCER” pentru autenticitate pentru emisiunea „Întâlniri întâmplătoare”, Premiul Crescent „Liviu Corbea” (pentru informație și publicistică radiofonică), 1993, „Premiul Marconi” conferit de ARCA și UNCER (pentru contribuția la afirmarea Radiodifuziunii Române ca factor de echilibru și obiectivitate în perioada 1990-1993), „Diploma pentru aportul la promovarea instituției bursiere în România”, acordată de Bursa Maritimă și de Mărfuri Constanța¹⁴⁴, „Premiul pentru întreaga activitate”, din partea ziarului *Cronica Română*, 1995¹⁴⁵, Premiul „Ion Mihalache” al PNȚCD, 1996 (pentru că a reușit să mențină independența și neutralitatea Radiodifuziunii)¹⁴⁶.

Concluzii

Modul în care Radiodifuziunea Română s-a reinventat în perioada postcomunistă a fost o șansă istorică. Reamintesc, succint, peisajul media comunist, care arată clar amploarea schimbării operate începând cu 1990: un singur radio, cu trei canale și emisie limitată, o singură televiziune, cu 2-4 ore de programe pe zi, o singură agenție de presă și o singură rețea de difuzare a presei scrise. Acest sistem piramidal al presei a promovat politica partidului în toate domeniile de activitate. „În domeniul presei [...] trebuie să luăm o serie de măsuri contra oricărui spirit liberal ce lasă deschisă ușa concepțiilor ce nu servesc educației socialiste și comuniste”, afirma fostul dictator, Nicolae Ceaușescu, în 1977¹⁴⁷.

Transferul de putere s-a făcut atipic în România, cu victime, explicația fiind probabil absența unei sfere publice paralele cu sistemul comunist rigid; absența care a trebuit recuperată în ritm alert după Revoluție, cu dificultățile inerente, inclusiv în domeniul audiovizual.

¹⁴⁴ <https://www.rador.ro/2017/07/27/portret-eugen-preda-parintele-radioului-modern/> (consultat la 17 august 2024).

¹⁴⁵ *Cronica Română*, Cristian Marin, Radu Moraru, Ion Cristoiu a primit titlul de „Cel mai bun ziarist al anului 1994”, 11 februarie 1995, p. 3.

¹⁴⁶ Flux de știri Rompres, 27 iulie 2000.

¹⁴⁷ Nicolae Ceaușescu, „Cuvântare la consfătuirea de lucru cu activiștii și cadrele din domeniul educației politice, propagandei și ideologiei”, în *Scânteia*, nr. 10 septembrie 1977, p. 1.

Decomunizarea României a cunoscut mai multe paliere și datorează mult mass-media: „Bunăoară, liberalizarea pieței informațiilor a însemnat trecerea de la o societate de masă, dependentă de o unică sursă de informații, la o societate de *publicuri*”¹⁴⁸.

După 1989, procesele au fost similare perioadei post-Cuza: „O teribilă polarizare politică a publicațiilor, în contextul dispariției presiunii ideologice – care, în comunism, determinase, deseori, mutilarea informației –, polarizare ce conduce la crearea unor tipuri de public captive, la o fragmentare a fostului public – proces aflat în continuă mișcare, precum schimbările din viața politică”¹⁴⁹.

Radio România a reprezentat o forță a decomunizării și a tranziției spre democrație, în perioada 1990-1994. Postul public a îndeplinit un rol informațional și educațional reflectat în audiența sa uriașă și constantă.

Într-o perioadă de tranziție fără precedent, SRR a fost un martor și un actor al istoriei, neutru, obiectiv și profesionist. „Puterea de seducție și fluiditatea informației au generat de-a lungul timpului o putere simbolică și persuasivă asupra opiniei publice. Cu aceste două atribute presa, de informație și culturală, a devenit o nouă putere în stat”¹⁵⁰.

Protecția constituțională, asigurată de o lege organică, Legea 41/1994, de care se bucură serviciile publice de media își are originea în anii aceia post-decembrști, când societatea românească în ansamblul ei a dorit o democrație adevărată. Adoptarea Legii de organizare și funcționare a Televiziunii și Radioului public a marcat definitivarea stabilității statutului celor două entități. Modelul legislativ de referință a fost de inspirație vestică. Promovând independența și autonomia serviciilor și a jurnaliștilor deopotrivă, legea a stabilit un cadru tripartit de conducere, alcătuit din Consiliu de Administrație, Comitet Director și Președinte Director General, fiecare cu atribuțiile sale specifice¹⁵¹. Această formă de conducere reprezintă și, în prezent, o separare intrainstituțională a puterilor, prin atribuirea lor legală expresă.

¹⁴⁸ Marian Petcu, *Istoria jurnalismului român*, capitolul *Decomunizarea mass-media în România, câteva repere*, Editura Tritonic, București, 2022, p. 225.

¹⁴⁹ Răduț Bîlbîie, *Mediul digital, acest ocean planetar al noii comunicări*, <http://presamil.ro/radut-bilbiie-mediul-digital-acest-ocean-planetar-al-noii-comunicari/> (consultat la 5 septembrie 2024).

¹⁵⁰ Gabriela Nedelcu-Păsărin, *Empatie și receptare critică*, Editura Scrisul Românesc, București, 2023, p. 17.

¹⁵¹ Legea nr. 41/1994 republicată, cu modificările și completările ulterioare.

Structura de conducere cu cea mai importantă reprezentativitate este Consiliul de Administrație, în care sunt prezenți toți actorii relevanți ai societății (partide parlamentare, autorități publice, minorități), între membri numărându-se și doi reprezentanți ai angajaților, ca urmare a parcurgerii unui proces electiv special (de desemnarea realizându-se de către salariații SRR/SRTv, fiind ulterior confirmați de Parlament)¹⁵². Acest consiliu – o construcție democratică - dezbate și aprobă măsurile strategice pentru bunul mers al serviciului public de media, aducând printr-un proces colectiv decizional garanția participării tuturor la dezvoltarea celor două entități publice importante în peisajul național și internațional.

Perioada 1990-1994 a fost caracterizată de singularitatea reglementării prin norma constituțională și printr-un decret provizoriu insuficient normat¹⁵³, prin care era statuată funcționarea pe mai departe a Radioteleviziunii publice. A fost perioada cea mai provocatoare din istoria serviciilor publice de media, de dezvoltare democratică și de identificare a reperelor editoriale. Subliniem și faptul că, în 1994, odată cu legea organică, radioul și televiziunea se despart în două entități diferite, cu personalitate juridică diferită.

Eugen Preda marchează prin munca și implicarea sa, toți acești ani. Din punctul de vedere al reglementării legislative, apogeul perioadei 1990-1994, pe care Preda a influențat-o direct și vizibil, a fost reprezentat de Legea de organizare și funcționare a SRR și SRTv.

Calea către așezarea mediei publice într-o matcă democratică a deschis-o, în principal, Eugen Preda, prin muncă permanentă, alături de ceilalți angajați, inspirându-i, ajutându-i, corectându-i pe aceștia ori de câte ori era necesar: „Acceptând în ultimele zile ale lui decembrie 1989 să preia conducerea Radiodifuziunii Române, Eugen Preda a făcut din radio cea mai apreciată și mai respectată instituție de presă din România și a devenit exemplul unui manager de presă care și-a atras în egală măsură respectul și admirația colegilor. A fost apreciat ca un creator de școală jurnalistică. [...] El nu a ezitat, director general fiind, să își riște viața alături de colegii mai tineri, pe care i-a

¹⁵² *Idem.*

¹⁵³ Decretul-lege nr. 136/1990 privind unele măsuri referitoare la Radioteleviziunea Română, publicat în *Monitorul Oficial*, Partea I nr. 65 din 12 mai 1990.

promovat relatând în direct din zone fierbinți ale lumii: războiul din Golf, conflictele din Iugoslavia, cele din Transnistria sau din Somalia”¹⁵⁴.

Eugen Preda a crezut în puterea radioului și l-a reconstruit cu viziune, inteligență, profesionalism, alături de echipele pe care le-a angajat și format. Misiunea sa nu a fost deloc ușoară. A preluat mulți tineri, absolvenți de studii superioare, dar majoritatea nu urmasse o facultate de specialitate. Legătura lor cu jurnalismul fusese doar la nivelul lecturii presei naționale sau urmării radioului și televiziunii, eventual a presei interzise din Vest. În perioada comunistă, jurnaliștii erau formați doar la Academia „Ștefan Gheorghiu”, astfel încât bazinul de recrutare era restrâns, iar percepția populației în ceea ce îi privește nu era una favorabilă. Soluția era, deci, atragerea altor tineri cu studii universitare în profesie. Astfel, le-a oferit acestora cursuri de perfecționare cu formatori occidentali și toată expertiza sa, făcând din ei o contrapondere la grupul de jurnaliști aflați deja în Radioul public de dinainte de 1989, mai exact la cei care se adaptau mai lent tranziției democratice. Rolul său de mentor s-a concretizat în formarea unei elite jurnalistice recunoscute în piața de profil.

Eugen Preda a avut mereu o abordare proactivă, nediscriminatorie, profesionistă, echidistantă și deschisă: „Radioul nu poate exista fără a avea el inițiativa, venind înaintea evenimentelor”; „Radioul este al tuturor ascultătorilor, fără excepții și discriminări”; „Veștile bune sau rele vor fi cunoscute de cei ce trăiesc în România, în primul rând, de la postul național de Radio”; „Radioul nu se poate niciodată aventura în disputele dintre primadone”; „Radioul, fiind un imens consumator de energie și inteligență, resursele lui nu vor seca, atâta timp cât ele vor fi alimentate mereu de tineri talentați din România” – „Sunt doar câteva dintre adevărurile trăite, încercate și verificate de mine în minunata, inegalabilă și aspră școală a vieții radiofonice. Și poate că marea învățătură este aceea de a încerca mai întâi să înțelegi și apoi să te faci înțeleș”¹⁵⁵.

În final, succesul unui mandat poate fi măsurat doar de cei pentru care Eugen Preda a construit totul - ascultătorii Radio România. În 1994, populația României era de

¹⁵⁴ Comunicat al Consiliului de Administrație și al Comitetului Director al SRR, *Cronica Română, Eugen Preda a încetat din viață*, 28.07.2000.

¹⁵⁵ Preambul semnat de Eugen Preda, Societatea Română de Radiodifuziune, *Raport al Consiliului de Administrație al Radiodifuziunii Române pentru perioada 1990-1994*, publicație internă.

22,73 milioane de oameni. 65% dintre ei, adică 14,77 milioane de români, ascultau, zilnic, postul public de radio. Această performanță, pe o piață concurențială, este greu de egalat.

Rolul jucat de Radio România în primii ani ai deceniului '90 a răspuns nevoilor și așteptărilor societății, care aspira să devină liberă și democratică. Radioul a fost un vector de reconectare cu istoria națională de dinainte de sosirea comuniștilor, în 1947, și cu țările libere ale lumii.

Aplicând structurii Radio România schema de analiză a cercetătorului Peter Gross¹⁵⁶, care se referă la începutul mass-media în postcomunism, putem afirma:

- Radio România a ajutat la separarea elitelor politice vechi, reformate, de cele noi, prin emisiunile sale de actualități, mai ales ale postului Radio România Actualități și ale posturilor regionale; a elitelor socio-culturale de restul populației, mai ales prin emisiunile postului Radio România Cultural. După 1993, a optat clar, în continuare, pentru o abordare serioasă și profesionistă și nu a cedat tentației senzaționalului;
- Radio România a introdus vechii și noii actori politici, ideile și structurile noi în atenția publicului, într-o manieră echilibrată și nepartizană;
- Radio România a prezentat competiția dintre elitele vechi și cele în formare;
- Radio România a facilitat aspirațiile de carieră ale jurnaliștilor și a contribuit la reconstruirea profesiei de jurnalist;
- Radio România a avut un rol important în introducerea unei societăți a presei libere – a avut o ofertă limitată pentru difuzare de publicitate și a transmis informații economice. Aceste activități au avut și un rol educativ.

Radio România, în timpul mandatului lui Eugen Preda, a reprezentat o media de calitate, o școală jurnalistică, o a patra putere în stat și un model de evoluție democratică.

¹⁵⁶ Peter Gross, op. cit., pp. 135-136.

Bibliografie

ARHIVA RADIO ROMÂNIA – corpus de studiu:

Colecția Revistei RTV:

Colecția Revistei RTV. Programul de Radio-Televiziune nr. 1-52, 26 decembrie 1989 (ediție specială), 31 decembrie 1990 - 6 ianuarie 1991 (Colecția I).

Colecția Revistei Panoramic Radio-Tv. Programul de radio și televiziune. Numerele 1-52, din perioada 31 decembrie 1990 - 5 ianuarie 1992.

Colecția Revistei Panoramic Radio-Tv. Programul de radio și televiziune. Numerele 1-52, din perioada 30 decembrie 1991 - 28 decembrie 1992.

Colecția Revistei Panoramic Radio-Tv. Programul de radio și televiziune. Numerele 1-52, din perioada 28 decembrie 1992 - 20 decembrie 1993.

Colecția Revistei Panoramic Radio-Tv. Programul de radio și televiziune. Numerele 1-26, din perioada 27 decembrie 1993 - 3 iulie 1994.

Colecția Revistei Panoramic Radio-Tv. Programul de radio și televiziune. Numerele 27-52, din perioada 4 iulie 1994 - 1 ianuarie 1995.

Colecția Revistei Radio România, Programul de radio și televiziune. Numerele 1-52, din perioada 20 decembrie 1999 - 17 decembrie 2000.

Rapoarte. Procese verbale:

Societatea Română de Radiodifuziune, *Raport al Consiliului de Administrație al Radiodifuziunii Române* pentru perioada 1990-1994, iulie 1994 (publicație internă).

Anul 1990 Minute, procese verbale ale ședințelor Consiliului de Conducere și ale Colegiului de Programe.

DRPSGR - 1990 Procese verbale (Direcția Relații cu Publicul – Secretariat General Radio).

Colecția Decizii :

RADIOTELEVIZIUNEA ROMÂNĂ, anul 1990, *Decizii*, volumul 2, numere 251-550.

RADIOTELEVIZIUNEA ROMÂNĂ, anul 1990, *Decizii*, volumul 3, numere 551-950.

RADIOTELEVIZIUNEA ROMÂNĂ, anul 1990, *Decizii*, volumul 4, numere 951-1271.

RADIOTELEVIZIUNEA ROMÂNĂ, anul 1990, *Decizii*, volumul 5, numere 1272-1622.

RADIOTELEVIZIUNEA ROMÂNĂ, anul 1990, *Decizii*, volumul 6, numere 2382-2500 și 3001-3100.

RADIOTELEVIZIUNEA ROMÂNĂ, anul 1990, *Decizii*, volumul 7, numere 2001-2380.

RADIOTELEVIZIUNEA ROMÂNĂ, anul 1990, *Decizii*, volumul 8, numere 2501-2779.

Interviuri cu Eugen Preda aflate în Arhiva de Istorie Orală SRR:

Caseta C 217 (transcriere)

Caseta C 218 (transcriere)

Caseta C 219 (transcriere)

Caseta C 220 (transcriere)

Caseta C 221 (transcriere)

Caseta C 222 (transcriere)

Caseta C 223 (transcriere)

Caseta C 224 (transcriere)

Caseta C 225 (transcriere)

Cărți redactate de Eugen Preda ca autor sau coautor:

Preda, Eugen, *S-au întâlnit două continente* (Conferința de la Bandung), ESPLP, București, 1955.

Preda, Eugen, *Se prăbușește sistemul colonial*, ESPLP, București, 1957.

Preda, Eugen, *Dosarul Berlin-Vest*, Editura Politică, București, 1961.

Preda, Eugen, *Transmitem de la O.N.U.*, Editura Politică, București, 1962.

Preda, Eugen, Popișteanu, Cristian, *Dialog cu trei continente. Relațiile României cu țările în curs de dezvoltare*, Editura Politică, București, 1965.

Preda, Eugen, Dona, H., *Cinci coloane pe-a-ntâia. Considerațiuni asupra mijloacelor de informare din țările occidentale*, Editura Politică, București, 1968.

Preda, Eugen, Gugonea, Sorin, *Bye Bye Mogadiscio*, Editura Alfa, București, 1969.

Preda, Eugen, *Săritura de pisică*, Editura Militară, București, 1976.

Preda, Eugen, *Miza petrolului în vârtoarea războiului*, Editura Militară, București, 1983.

Preda, Eugen, Bogdan, Corneliu, *Sferele de influență*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986 (cu varianta în engleză *Spheres of influence*, Columbia University Press, 1988).

Preda, Eugen, *NATO, scurtă istorie*, Editura Militară, București, 1999.

Bibliografie generală:

Bardan, Alexandra, Momoc Antonio, Anghel, Gheorghe (coordonatori), *Mass-media din comunism pe înțelesul tinerilor*, Editura Tritonic, București, 2022.

Cornescu, Viorel, Mihăilescu, Ioan, Stanciu, Sica, *Managementul organizației*, Editura All Beck, București, 2003.

Cornescu, Viorel, Marinescu, Paul, Curteanu, Doru, Toma, Sorin, *Management*, Editura Universității București, București, 2003.

Diamond, Larry, *Can the whole world become democratic? Democracy, development and international policies*, Paper 03-05, Center for the Study of Democracy, Universitatea California – Irvine, 2003.

Ghiță-Stoica, Monica, *A fost odată la Radio (1928-1938)*, Editura Universității din București, București, 2023.

Gros, Peter, *Colosul cu picioare de lut*, Editura Polirom, 1999.

Huntington, P. Samuel, *How countries democratize*, Political Science Quarterly, Oxford Academic, Oxford, vol. 106, nr. 4, 1991/1992.

Ionescu, Carmen, *Societatea Română de Radiodifuziune – 30 de ani de istorie recentă*, p. 373, în Marian Petcu (coordonator), *Mass media din România după 30 de ani*, Editura Tritonic, București, 2020.

Ionescu, Carmen, *Agențiile de presă din România*, Editura Tritonic, București, 2001.

Nedelcu-Păsărin, Gabriela, *Empatie și receptare critică*, Editura Scrisul Românesc, București, 2023.

Nedelcu-Păsărin, Gabriela, *Arheologia emoției și exercițiul critic*, Editura Scrisul Românesc, București, 2023.

Petcu, Marian, *Istoria jurnalismului român. Studii*, Editura Tritonic, București, 2022.

Petcu, Marian (coordonator), *Mass-media din România după 30 de ani*, Editura Tritonic, București, 2020.

Petcu, Marian (coordonator), *Enciclopedia cenzurii din România*, Editura Ars Docendi, București, 2019.

Petcu, Marian (coordonator), *Cenzura în spațiul cultural românesc*, Editura comunicare.ro, București, 2005.

Petcu, Marian (coordonator), *O cronologie a cenzurii în România*, Editura Tritonic, București, 2016.

Rad, Ilie, *Cenzura în România*, Editura Tribuna, Cluj Napoca, 2012.

Tellier, Yvan, Roventța-Frumușani, Daniela, *Resurse umane și dezvoltare organizațională*, Editura Cavallioti, București, 1999.

Surse online:

<https://www.inshr-ew.ro/wp-content/uploads/2018/01/Bacau-revazut-ND.pdf>

<https://www.rador.ro/2017/07/27/portret-eugen-preda-parintele-radioului-modern/>;

<https://www.rador.ro/2022/09/29/o-figura-legendara-a-audiovizualului-romanesc-eugen-preda/>

<https://www.rador.ro/2014/09/30/eugen-preda-ziarist-cu-un-loc-de-cinste-in-istoria-presei-romanesti/>

<https://www.rador.ro/2020/11/18/mass-media-din-romania-dupa-30-de-ani-o-lucrare-de-referinta-pentru-istoria-presei-lansata-la-gaudeamus/>

<https://romanaliterara.com/2019/06/alexandru-lazescu-presa-romaneasca-romantism-postromantism-indecenta-si-declin/>

<http://presamil.ro/radut-bilbiie-mediul-digital-acest-ocean-planetar-al-noii-comunicari/>

Ziare (versiune print):

Cronica Română, nr. 9 august 2000.

Curierul Național, nr. 9 decembrie 1993.

Evenimentul Zilei, nr. 25 mai 1993.

România Liberă, nr. 4 octombrie 1995.

Timpul, nr. 24-31 octombrie 1995.

Fluxuri ale agențiilor de presă:

Agerpres

RADOR

CUPRINS

Mulțumiri p. 2

Introducere p. 3

Eugen Preda, date biografice

Eugen Preda, director general al Radiodifuziunii Române p. 20

Management editorial p. 21

- Centrul de Informare și Sinteză p. 23
- Centrul de Istorie Orală p.27

Management administrativ și financiar p. 30

Proiecție a dezvoltării SRR p. 34

Eugen Preda, mentor și lider p. 35

Eugen Preda, jurnalistul p. 40

Eugen Preda, scriitor talentat p. 42

Eugen Preda, funcții și premii p. 44

Concluzii p. 45

Bibliografie p. 51